

|
UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
Katedra politologie a evropských studií

Romana Morávková

**Aplikace teorie antisystémovosti na Komunistickou stranu
Čech a Moravy**

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce: Doc. Mgr. Pavel Šaradín, Ph.D.

OLOMOUC 2011

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 15. prosince 2011

Děkuji docentu Pavlu Šaradínovi za trpělivost, cenné rady a zkušenosti, které jsem na základě psaní práce u něho mohla získat.

Obsah

Úvod	5
1. Teorie antisystémovosti	10
1.3 <i>Antisystémovost v pojetí českých politologů</i>	16
2. Historie Komunistické strany Čech a Moravy	20
2.1 <i>Éra Jiřího Svobody - KSČM v letech 1990-1993</i>	20
2.3 <i>Éra Vojtěcha Filipa – KSČM od roku 2005 po současnost</i>	25
2.4 <i>Analýza jednotlivých proměnných</i>	26
2.4.1 <i>Vztah k minulosti</i>	26
2.4.2 <i>Evropeizace KSČM</i>	30
2.4.3 <i>Lidská práva a demokratické hodnoty</i>	35
Závěr	40
Abstract	46

Úvod

Pád železné opony v 90. letech započal novou éru postkomunistických zemí střední a východní Evropy, jež s sebou nesla i otázku vypořádání se s komunistickou minulostí a s případné transformace bývalých komunistických stran. Zatímco většina evropských komunistických stran prošla úspěšnou sociáldemokratizací a nebo zanikla, neúspěšný pokus o přeměnu Komunistické strany Čech a Moravy (KSČM) v moderní levicovou stranu v první polovině 90. let způsobil, že nástupnická formace bývalé KSČ zůstala blízko původnímu, tradičnímu komunistickému modelu a v prostředí nově se rodícího politického systému se silným antisystémovým potenciálem.

KSČM vznikla na počátku roku 1990 jako územní organizace pro Českou republiku tehdejší KSČ a po zániku Česko-Slovenska a KSČ převzala po původní straně ideologické a finanční dědictví a stala se její jedinou nástupkyní. V období do prvních svobodných voleb zůstali komunisté etablovanou parlamentní silou, k čemuž přispěl i přijatý tzv. "malý" zákon o politických stranách, čímž došlo k právnímu uznání legitimacy existence KSČ.¹ Navzdory tehdejší antikomunistické náladě ve společnosti, straně první parlamentní volby do Národního shromáždění zajistily alespoň minimální reprezentaci zájmů. Volební výsledky KSČM se oproti očekávání víceméně nezměnily ani v následujících letech, strana se pravidelně od roku 1996 umísťuje na třetím, popřípadě čtvrtém místě v žebříčku volebních výsledků politických stran.² Tento jev vede k upevňování vlivu KSČM uvnitř stranického systému, a to navzdory izolovanosti, ve které se strana nachází na základě neformální dohody ostatních politických stran o nespolupráci s extremistickými stranami.

Za téma mé bakalářské práce jsem si zvolila Komunistickou stranu Čech a Moravy, jejíž podobu budu zkoumat na bázi teorie antisystémovosti, s cílem zjistit, zda strana v současnosti/potažmo v minulých letech vykazuje/ vykazovala znaky antisystémovosti a zda je oprávněné ji považovat za stranu antisystémovou, jak tento pojem definoval Giovanni Sartori.

---

¹ FIALA, Petr a kol.: *Komunismus v České republice*. Brno 1999, s. 100.

² Český statistický úřad. Výsledky voleb do PČR z let 1996, 1998, 2002, 2006 a 2010. www.volby.cz

S výše uvedeným souvisí stanovená hypotéza, která bude testována na základě proměnných, jež budou analyzovány pomocí metody diachronní komparace v empirické části práce: podle typologie Giovannio Capoccii neodpovídá současný charakter KSČM profilu typické antisystémové strany, která ohrožuje demokratický systém a současně má polarizační efekt na funkci stranického systému.

Ke konečnému závěru, zda KSČM je, či není antisystémovou stranou, je potřeba se zabývat nejprve aplikací základními znaky antisystémovosti., resp. jednotlivých znaků antisystémovosti ideologické a vztahové. Protože ideologickou antisystémovost nalezneme u strany, jež odmítá byť jen jeden ze základních prvků systému (v našem případě demokracie) byla zvolena jako proměnná pro prokázání tohoto faktoru postoj KSČM k lidským právům a jedné ze základních demokratických hodnot – soukromému vlastnictví. ČR jako stát s demokratickým režimem se nachází v úzkém mezinárodním spojení, prostřednictvím mezinárodních dohod, aliancí, unií apod. s dalšími demokratickými systémy, jež jsou reprezentovány především státy západní Evropy a USA. V tomto ohledu je pro testování stanovené hypotézy podstatný postoj KSČM k evropeizaci, tedy k členství v Evropské Unii (EU). Za zásadní považují i vztah k Severoatlantické alianci (NATO). Pokud postoj k evropeizaci KSČM srovnáme s evropeizací celého stranického systému, výslednicí bude ideologická vzdálenost KSČM od ostatních systémových stran. Minulost KSČM byla velice pohnutá. Jako jediná vládní strana, která v Československu nastolila komunistický režim, byla u moci přes 40 let. Protesty občanů proti nastolenému režimu a zpětné reakce komunistické vlády vedly v mnoha případech k vyhroceným situacím, jež lze považovat za jisté mezníky minulosti. Jedná se například o politické procesy v 50. letech (nejdiskutovanějším je proces s Miladou Horákovou), okupace v srpnu roku 1968 a Sametová revoluce v listopadu 1989, jež vedla ke svržení komunistického režimu. Vztah KSČM k vlastní minulosti je další proměnnou, na které bude zkoumána daná hypotéza. Tato proměnná reflektuje, zda a jak se KSČM vyrovnala s předlistopadovou minulostí své mateřské formace KSČ, k jejímuž odkazu se hlásí ve svých programových dokumentech.

Jsem si vědoma, že antisystémovost strany nelze posuzovat jen na základě programu, nýbrž je nutné přihlédnout také k minulosti strany, k její provázanosti s prvorepublikovou KSČ i k událostem před rokem 1989. Přesto se z důvodu limitovaného obsahu práce těmito okolnostmi zabývám okrajově, pouze v rámci programatiky strany.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě hlavní kapitoly. První, teoretická část práce, vychází z analýzy zahraničních a českých autorů zabývajících se výzkumem politických stran. Nejprve objasním základní pojmy, které budou v následujícím textu užívány. Jedná se o definici pojmu antisystémová strana, kdy vymezím její charakteristické znaky, a její další modifikace – pojetí G. Capocci a dalších českých politologů Maxmiliána Strmisky, Michala Kubáta, Vlastimila Havlíka, Víta Hlouška. Na základě popsaných teorií dále vysvětlím jednotlivé typy antisystémových stran a stanovím relevantní proměnné pro následnou analýzu programatiky strany.

Druhá, empirická část práce je členěna na čtyři podkapitoly. První tři podkapitoly reflektují vnitřní vývoj strany v průběhu uplynulých dvaceti let, vnitrostranickou diskusi a postoje KSČM k zásadním událostem novodobé historie České republiky. První podkapitola se věnuje období let 1990 až 1993, během kterého došlo ke třem řádným sjezdům strany. S budoucí podobou komunistické strany bezesporu souvisí události, ke kterým došlo po 17. listopadu 1989, a proto se v této části práce zabývám také postojem KSČM a způsobem, jakým se strana vypořádala se ztrátou moci. Na konci tohoto období začal ve straně kulminovat spor mezi reformistickým a ortodoxním jádrem, který vyústil ve stranické referendum, jež předznamenalo další vývoj KSČM.

Druhá podkapitola analyzuje KSČM za předsednictví Miroslava Grebeníčka, tedy v letech 1993 až 2005. V tomto období došlo ke IV., V. a VI. řádnému sjezdu KSČM. Objasním postoje strany k důležitým událostem, rovněž dění na domácí politické scéně bylo pro další směřování strany určující, v roce 2002 dosáhla v parlamentních volbách doposud nejlepších volebních výsledků.

Třetí podkapitola pojednává o etapě let 2005 až 2010. Od roku 2005 působí v čele strany předseda Vojtěch Filip. Charakteristiku strany a podobu programu

tohoto údobí stanovím nejen na základě aktuálního dění ve straně a mimo ni, ale především na základě komparace s předešlými etapami vývoje KSČM.

Poslední, čtvrtá podkapitola, je zaměřena na analýzu zvolených proměnných, na kterých bude v této části testována stanovená hypotézaence .

Fenoménu KSČM je v odborné literatuře věnována značná pozornost, toto téma je široce zpracované nejen z pohledu samotné politické vědy, ale uspokojivě je popsáno i v publikacích historického či sociologického zaměření. Touto látkou se zabývají převážně domácí autoři, proto je většina odborných zdrojů dostupná v českém jazyce. Z cizojazyčných zdrojů pak převažují anglické články publikované v odborných časopisech, jako jsou například *Journal of Communist Studies and Transition Politics*.

Stěžejním dílem pro teoretickou část bakalářské práce pro mě bylo dnes již klasické dílo Giovanni Sartoriho, který ve své knize *Strany a stranické systémy: Schéma pro analýzu*³ podává ucelenou klasifikaci stranických systémů. Přínosem jeho práce je rovněž rozbor a typologie politických stran, kam spadá i Sartorim zavedená definice antisystémové strany. Pojem antisystémová strana je jedním ze základních pojmů této publikace, protože bez něj by nemohla existovat definice polarizovaného pluralismu, tedy jednoho z fundamentů již zmíněné klasifikace stranických systémů.⁴ Významným italským politologem, jež se pokusil o inovaci Sartoriho původního pojmu antisystémová strana je Giovanni Capoccia. V článku *Anti-systems parties: A conceptual reassessment*, který vyšel v roce 2002 v politologickém časopisu *Journal of Theoretical Politics*, prezentuje novější modifikaci koncepce antisystémové strany s úmyslem nikoli zpochybnit Sartoriho původní koncepci, ale vyjasnit pojem antisystémová strana a navrhnout novou typologii antisystémových stran.⁵

Důležitým zdrojem informací ohledně KSČM pro mě byla kniha autorů Petra Fialy, Jana Holzera, Miroslava Mareše a Pavla Pšeje *Komunismus v*

---

³ SARTORI, Giovanni.: *Strany a stranické systémy: Schéma pro analýzu*. Brno 2005, 466 s.

⁴ KUBÁT, Michal: *Teorie antisystémové strany*. Politologický časopis, 2007, č. 2, s. 111.

⁵ CAPOCCIA, Giovanni. *Anti-system Parties: A conceptual Reassessment*. *Journal of Theoretical Politics*, 2011, č.23, č. 3.,s. 9.

České republice.⁶ Autoři publikace se zabývají rolí komunismu v českém politickém systému zejména v 90. letech. Monografie se kromě samotné KSČM věnuje také její předchozí formaci KSČ působící od 20. do 80. let minulého století a mnoha dalším aspektům KSČM, zejména programatice strany, organizačnímu členění a vymezení ideových proudů uvnitř KSČM.

Stejně užitečnou publikací shledávám také sborník editorů Víta Hlouška a Lubomíra Kopečka Rudí a růžoví. Transformace komunistických stran.⁷ Jedná se o soubor prací zejména českých politologů zaměřujících se na nástupnické formace bývalých komunistických stran střední a východní Evropy.

Z autorů domácí provenience se politickým stranám a stranickým systémům věnují mimo jiné politologové Maxmilián Strmiska a Michal Kubát. M. Strmiska ve své práci *Demokracie, extremismus a antisystémová orientace*⁸ zabývá teoretickou analýzou kategorie antisystémovosti v moderních společnostech. Cenné pro mě byly rovněž odborné články, jež byly publikovány v roce 2010 popřípadě 2009. Společná práce autorů Jiřího Lacha, Jamese T. Laplanta, Jima Petersona a Davida Hilla *The Party isn't Over: An analysis of the Communist Party in the Czech Republic*, která vyšla v politologickém časopisu *Journal of Communist Studies and Transition Politics* začátkem září 2010. Článek podává vysvětlení o působení historických a novodobých faktorů na přežití KSČM a stabilní voličské podpory během předešlých voleb, a přesto že pro mne byl cenným zdrojem pro doplnění historických souvislostí mezi KSČ a KSČM, nebylo pro něj z kapacitních důvodů v této práci místo.

Programové dokumenty a ostatní stranické materiály KSČM byly dostupné na oficiálních webových stránkách komunistické strany,⁹ ovšem pouze od roku 1999 po současnost, což zahrnuje dokumenty V. až VII. sjezdu strany. Starší interní materiály strany týkající se období I. až IV. stranického sjezdu byly získány prostřednictvím tiskového oddělení ÚV KSČM.

---

⁶ FIALA, Petr a kol.: *Komunismus v České republice*. Brno, Mezinárodní politologický ústav, 1999, 316 s.

⁷ KOPEČEK, Lubomír – HLOUŠEK, Vít (eds.): *Rudí a Růžoví: Transformace komunistických stran*. Brno 2002, 280 s.

⁸ STRMISKA, Maxmilián: *Demokracie, extremismus a antisystémová opozice*. In *Politologický extremismus a radikalismus v ČR*. Brno, 2003, s. 27-41.

⁹ <http://www.kscm.cz/nase-strana>

1. Teorie antisystémovosti

Vznik pojmu antisystémovosti se jako takový přičítá Giovannimu Sartorimu, který jej použil ve své knize *Strany a stranické systémy*. Přestože již dříve se tento pojem v dílech některých politologů vyskytoval, lze jednoznačně říci, Giovanni Sartori je prvním, který se tímto pojmem zabýval přímo, a přímo ho obsáhl. Giovanni Sartori se k vysvětlení tohoto pojmu dostává přes pojem antisystémové strany, jež je jedním z charakteristických znaků polarizovaného pluralismu – jednoho ze stranických systémů, které ve své knize podrobně popisuje. Vzhledem k tomu, že pojem antisystémovosti, jakkoli se zdá na první pohled jednoznačným, je třeba vztáhnout nejen k subjektu, jenž by byl svým způsobem jeho vyjádřením (určitý stranický prvek, strana), ale též ke stranickému systému polarizovaného pluralismu, a to hned z několika důvodů:

- a) Polarizovaný pluralismus jako stranický systém spadá pod Sartoriho „pravidla počítání“¹⁰, jež dávají odpověď na otázku, které strany lze jako relevantní vůbec do analýzy stranického systému zahrnout. Vzhledem k tomu, že v polarizovaném pluralismu pak Sartori pracuje s pojmem antisystémové strany, je třeba určit, jaká pravidla počítání platí, aby antisystémová strana vůbec mohla být počítána stranou relevantní.
- b) Protože znakem polarizovaného pluralismu je antisystémová strana, je třeba rozlišit, jaký je rozdíl mezi antisystémovostí a stranou. To, že stanovíme znaky antisystémovosti, ještě neznamená, že strana bude nutně stranou antisystémovou, v konceptu stranického systému. Přestože budeme moci tvrdit, že strana případně skupina se vyznačuje charakteristickými znaky antisystémovosti, je třeba dle výše uvedeného konceptu posoudit, zda je vůbec možné stranu označit za antisystémovou, v případě že bude, případně nebude stranou relevantní.

---

¹⁰ SARTORI, G.: *Strany a stranické systémy: Schéma pro analýzu*. Brno 2005, 466 s.

Pokud máme vysvětlit pojem antisystémovosti, je třeba posoudit vztahy, které na sebe antisystémovost, antisystémová strana, pravidla počítání a polarizovaný pluralismus mají.

Pro nejlepší uchopení pojmu antisystémovosti je třeba nejprve vysvětlit systém, ve kterém se tento pojem objevuje, a který dává vzniku antisystémových stran jako prvků stranického systému.

1.1 Sartori a teorie polarizovaného pluralismu a antisystémové strany

Proč je pro uchopení pojmu antisystémovosti nutné zaobírat se též stranickým systémem polarizovaného pluralismu? Pojmem antisystémovosti se v návaznosti na dílo Sartoriho zabýval dále další italský politolog G. Capoccia. Capoccia vycházejí z díla, primárně z pojetí antisystémovosti G. Sartoriho, se snažil tento pojem více specifikovat a jeho užití, na rozdíl od Sartoriho, rozšířit i do oblasti empirické analýzy demokratických režimů. Východiska a úvahy, které Capoccia ve svém pojetí antisystémovosti uvádí, jsou pak pro celkové pojetí antisystémovosti podstatná právě v souvislosti se Sartoriho polarizovaným pluralismem.

Pro potřeby této práce bude postačující, pokud se dále zmíníme o charakteristických znacích polarizovaného pluralismu, které Sartori uvádí. Jak již bylo řečeno, prvním, a pro Sartoriho nejdůležitějším, znakem tohoto stranického systému je přítomnost relevantních antisystémových stran. Případnou relevancí/irelevancí antisystémové strany se bude zabývat další oddíl.

S výskytem antisystémových stran pak souvisí i existence dvoustranných opozicí, tedy dvou opozicí ve vztahu k vládnoucí straně/stranám, ale navíc v ideologické opozici i k sobě navzájem. Obě tyto opozice jsou sobě natolik ideově vzdáleny, že jsou blíže spíše vládnoucí straně, než sobě navzájem. Je zřejmé, že pokud existují ve stranickém systému dvě natolik odlišné opozice, musí být střed obsazen, což je také dalším znakem polarizovaného pluralismu - středové umístění jedné strany, nebo skupiny stran. „Podél pravolevé dimenze je metrický střed systému obsazený.“¹¹ Nejedná se o

---

¹¹ SARTORI, G.: *Strany a stranické systémy: Schéma pro analýzu*. Brno 2005, s. 139.

střed ideologický, ovšem střed pomyslný, který je umístěn mezi pravicí a levicí, jímž střed čelí. Dá se říci, že středová pozice se ocitá jakoby mimo soutěž, a tak je tento systém spojen s odstředivými silami. V tomto systému existuje velké množství názorů s maximálním rozptylem krajních pólů – jde tedy o polarizovaný systém. Polarizace je zde způsobována právě ideologickou vzdáleností mezi krajními póly systému. Ideologická vzdálenost dává vzniknout velkému ideologickému prostoru, ve kterém je místo jak pro ty strany, které nesouhlasí s řešením problémů, s jednotlivými politikami současné vlády, tak i pro ty, které nesouhlasí přímo s principy a základy současného režimu. Toto ideologické rozstrukturování¹² je dalším charakteristickým znakem polarizovaného pluralismu, kdy ideologie není chápána jako názor na určité řešené problémy, či politickou situaci, jde o hluboce zakořeněný typ vnímání základních hodnot.

V polarizovaném pluralismu je typická přítomnost nezodpovědných nebo polooodpovědných opozicí. Středová strana není často vystavena alternaci, když extrémní strany jsou z účasti na případné koalici vyloučeny. Vzhledem k tomu pak strany, které jsou koaličně aktivní a relevantní se stále střídají. Vzhledem k tomu, že především antisystémové strany jsou mnohdy izolovány, stávají se především ony nezodpovědnými, když nečekají, že se někdy budou muset zodpovídat. Proto také v polarizovaném pluralismu není ojedinělá politika triumfování, kdy se jednotlivé strany předhánějí v podbírání se voličům a slibování prázdných slov. V tomto ohledu se podle Sartoriho už nemůže v žádném případě mluvit o soutěžní politice¹³.

Z jednotlivých znaků polarizovaného pluralismu se dají vyčíst některé podstatné znaky antisystémové strany. Jedná se tedy o stranu, která je ideologicky velmi vzdálena středové pozici, způsobuje svou existencí v systému odstředivou tendencí, je nezodpovědná ohledně své politiky, což je seznatelné z její programaticky. Co však z výše uvedeného plyne pro antisystémové strany? Vzhledem k tomu, že jsou často ostatními politickými stranami izolovány, nejsou brány za koaliční partnery, často se režimu přizpůsobí. V tomto ohledu je však třeba upozornit na způsob jejich „přizpůsobení“, což

---

¹² Tamtéž, s. 142.

¹³ Tamtéž, s. 145.

dále souvisí s otázkou pozitivní a negativní integrace a rozdílem mezi viditelnou a neviditelnou politikou. Tato politika pak u antisystémových stran souvisí právě s jejich podbízivou programatickou. Vzhledem ke své ideologické odlišnosti, mnohdy až odcizení od ostatních stran, se stávají izolovanými ve stranickém systému a nezbývá jim, než se „rozhodování“ v nastoleném režimu snažit získat přes množství hlasů voličů. (Koaličně jsou pro ostatní možné partnery „neviditelnou.) Tak pak programatika strany je sestavována pro získání množství voličských hlasů, když na interních stranických schůzích zaznívají názory zcela jiné, ideologická odlišnost strany, která mnohdy z programových prohlášení strany nejsou zcela zřetelná, zaznívají naplno.

Ze Sartoriho díla je jasně seznatelné, že pokud se vyslovuje k antisystémovosti, je tato vztahována pouze ke stranám relevantním pro analýzu stranického systému, konkrétně pro popsání polarizovaného pluralismu. Zda je třeba na stranu nahlížet jako na antisystémovou, musíme nejdříve použít Sartoriho „pravidla počítání“, pomocí kterých určuje relevanci stran ve stranickém systému.

První pravidlo počítání je zaměřeno na určení relevance stran, které jsou „orientovány na vládu a jsou navíc ideologicky přijatelné pro další koaliční partnery“.¹⁴ Druhé pravidlo však počítá i s existencí antisystémových stran, které jsou pro stranický systém relevantní, pokud jsou schopné ovlivnit taktiku stranické soutěže. Antisystémové strany tedy z velké většiny nebudou relevantními stranami stranického systému z jejich pozice koaličních spoluhráčů, ale vzhledem k jejich relevanci v opoziční aréně.

K určení antisystémovosti strany se pak k jejímu delegitimizačnímu vlivu připojují ještě další charakteristiky. Tyto charakteristiky vyplývají z výše uvedeného systému polarizovaného pluralismu, z jeho daných ukazatelů. Antisystémová strana, vzhledem ke svému ideologickému zaměření, vzdálenému od ostatních politických stran v systému v souvislosti s jejím delegitimizačním vlivem nechce změnit vládu, ale, ale samotný systém vlády, samotná režim a ideologické základy současného systému. Strana je v opozici

---

¹⁴ SARTORI, G.: *Strany a stranické systémy: Schéma pro analýzu*. Brno 2005, s. 127.

ohledně principů, které jsou v systému uznávány, stejně jako nesdílí hodnoty uznávané systémem v němž operuje.

Současně je třeba hned na začátku zdůraznit, že Sartori antisystémovou stranu rozhodně neztotožňuje s revoluční, i když antisystémové strana jistě revolučními tendencemi být ovládána může, revoluční strany však nemusí být zdaleka ve své podstatě antisystémové. Stejně tak Sartori upozorňuje, že antisystémová strana se nemusí nacházet díky své ideologické vzdálenosti vně systému, ale (když přihlédneme k některým bodům polarizovaného systému) často operuje i uvnitř systému.¹⁵

1.2 Pojetí antisystémovosti a antisystémových stran podle G. Capoccii¹⁶

Východiskem pro další specifikaci problému antisystémovosti a jeho užití, resp. Pro určení antisystémovosti strany, se pro Capoccia stává označení antisystémovosti ve vztahu ke straně nebo skupině s nedemokratickými ideály nebo pro ty, jež k vyjádření svého (anti)postoje používají atributy nekonvenčního, ilegálního nebo násilného chování, případně takové chování podporují v rámci ideologie, nebo které jsou více či méně izolovány od ostatních politických aktérů.¹⁷ Protože Capoccia se ve své práci zaměřil nejen na antisystémovosti ve stranickém systému, ale také v empirické analýze demokratických režimů, základem pro další úvahy mu také posloužily základní prvky demokratického systému, jako například svobodné vyjádření politického nesouhlasu a jeho neurčená hranice v tom smyslu, kdy se ještě jedná o pouhý politický nesouhlas v rámci tohoto demokratického prvku a kdy už se jedná o nesouhlas mimo tento rámeček.

Jak už tedy bylo uvedeno, Capoccia se snaží jít dále ve vymezení antisystémové strany a antisystémovosti, a to úvahami o existenci těchto pojmů nejen ve stranickém systému, ale i v empirické analýze demokratického režimu.

---

¹⁵ SARTORI, G.: *Strany a stranické systémy: Schéma pro analýzu*. Brno 2005, s. 138.

¹⁶ CAPOCCIA, G. *Anti-system Parties: A conceptual Reassessment*. *Journal of Theoretical Politics*, 2011, č. 23, č. 3., s. 317-343.

¹⁷ KUBÁT, M.: *Teorie antisystémové strany*. *Politologický časopis*, 2007, č. 2, s. 110-123.

Na základě rozlišení těchto dvou „konceptů“ pak rozlišuje antisystémovost vztahovou, důležitou pro analýzu stranického systému, a ideologickou, použitelnou v analýze demokratických režimů, jež zahrnuje otázky legitimacy, stability konsolidace atd.

1.2.1 Vztahová antisystémovost

Pod své pojetí vztahové antisystémovosti Capoccia zahrnuje Sartoriho širokou i přísnou definici antisystémové strany, a to ve dvou smyslech: Jako ideologický odstup a jako delegitimizační dopad její existence na režim. V konceptu vztahové antisystémovosti není podstatná samotná ideologie strany, ale její ideologický odstup od ostatních stran a také odstup od ideologických hodnot systému.

Stranu, která je v tomto ohledu antisystémovou, pak Capoccia spojuje s již Sartorim zmiňovanou podbízivou politikou strany, která je úzce spojena s izolací strany, vzhledem k jejímu nízkému koaličnímu potenciálu.

1.2.2 Ideologická antisystémovost

Jak již z pojmu vyplývá, není v tomto smyslu vnímána ideologie strany vzhledem k ostatním stranám systému, ale pouze ideologie strany ve vztahu k současnému režimu. Nejde tedy o vztahovou vzdálenost jednotlivých ideologií, nýbrž o klíčové prvky ideologií systému a ideologie, která je proti systému. Vzhledem k tomu, že tento koncept je pro Capoccia podstatný vzhledem k analýze demokratických režimů, je vztažen k definici systému demokratického. Pokud tedy stanovíme základní charakteristiky vládnoucího systému, v tomto případě demokratického, lze pak odvodit, která ideologie dává vzniknout antisystémové straně v tomto smyslu.

V tomto ohledu se Capoccia velmi dotýká Sartoriho delegitimizačního vlivu, jako jednoho z charakteristických znaků antisystémovosti, a to i přesto, že Capoccia tento jeho charakteristický prvek zařadil od svou koncepci antisystémovosti vztahové.

Pro Capoccia vykazuje strana známky ideologické antisystémovosti, když je její ideologie byt' jen proti jedinému klíčovému prvku systému, v jeho práci užitého systému demokratického. Pokud si tedy stanovíme, že například

čtyři základní rysy demokratického režimu – svobodné volby, hlasovací právo, občanské svobody a legitimitu vlády, pak postačí pokud svou ideologií je strana proti jednomu z nich a stává se dle Capoccii stranou vykazující ideologickou antisystémovost. V tomto ohledu pak dále Capoccia upozorňuje na míru abstrakce definice systému. Pokud totiž snížíme míru abstrakce definice systému, tzn. specifikujeme systém více charakteristických prvků, zvýší se početně skupina stran, které budou moci být pokládány za ideologicky antisystémové, protože k ideologické antisystémovosti postačí být ideologicky proti jednomu z klíčových znaků systému. Z toho plyne, že pro určení ideologické antisystémovosti, jejích hranic, je důležitá míra obecnosti definice systému.

V této souvislosti pak Capoccia dále upozorňuje, že výše uvedené samozřejmě souvisí se stupněm demokracie. Demokracie na nízké úrovni je pak definována více obecně, tedy obsahuje méně charakteristických bodů, než demokracie vyspělá, a dle toho se také odlišuje množství stran v systému, které je možné označit jako ideologicky antisystémové.

Pro reálné určení antisystémovosti strany, je třeba využít vzájemného vztahu obou koncepcí antisystémovosti. Tak tedy Capoccia rozlišuje mezi typickou antisystémovou stranou a typicky systémovou stranou, a dále mezi stranami polarizační, irelevantní antisystémovou a vstřícnou antisystémovou.

Polarizační strana je stranou ideologicky antisystémovou, ovšem nikoli vztahově antisystémovou. Její působení na mechanismus stranického systému musí být polarizační, působí odstředivými tendencemi. Irelevantní antisystémové strany nejsou sice ideologicky antisystémové, ale pouze vztahově antisystémové, čímž se stávají irelevantními pro případné koaliční partnery, z důvodu její ideologické vzdálenosti. Do stejné skupiny pak náleží i strany antisystémové, ale vstřícné, čímž Capoccia zdůrazňuje jejich snahu se začlenit do systému, nikoli však vnitřně vzdát svých ideologií.¹⁸

1.3 Antisystémovost v pojetí českých politologů

---

¹⁸ CAPOCCIA, G.: *Anti-system Parties: A conceptual Reassessment*. Journal of Theoretical Politics, 2011, č. 3., s. 317-343.

Teorií antisystémovosti a její aplikací na KSČM se zabývají i někteří čeští politologové. Jedním z nich je například Michal Kubát, který ve své práci zabývá teorií antisystémovosti G. Sartoriho. Mnohými politiky je Sartorimu vytááno nejasné vymezení pojmu antisystémovosti, např. podle M. Strmisky neurčitost hranic mezi prosystémovým a antisystémovým politickým jednáním má svůj hlubší aspekt, který souvisí se samou podstatou moderní pluralitní demokracie.¹⁹ Na rozdíl od Strmisky, M. Kubát ve své práci souhlasí s původním pojetím G. Sartoriho, s podmínkou, že je nutné pracovat s původním významem Sartoriho pojmu antisystémová strana, a ne s jeho pozdějšími modifikacemi, které tento pojem posouvají do jiných rovin.²⁰ M. Strmiska, jak bylo řečeno se s touto Sartoriho koncepcí plně neztotožňuje. Dle něj brání užití tohoto pojmu jeho přílišná normativnost daná Sartorim.²¹ Vzhledem k tomu že antisystémové strany často tíhnou v politickém zápasu k násilným metodám či dokonce terorismu, jsou často ztotožňovány s extremismem²², a to i přes to, že Sartori ve své základní teorii antisystémovosti jasně uvádí, že „nejsou antisystémové strany antisystémové ve stejném smyslu: Negace zahrnuje, nebo může zahrnovat, široké rozpětí nejrůznějších postojů od odcizení a celkového odmítání až po protest.“²³ Antisystémová strana může tedy své politické názory prosazovat násilnický, ovšem ne každá antisystémová strana se bude takto projevovat. V kontextu s Capocciovým konceptem antisystémovosti a typologií antisystémových stran lze uvést například strany antisystémové vstřícné, dle Kubáta „maskované“²⁴

---

¹⁹ KUBÁT, Michal: *Teorie antisystémovosti a Komunistická strana Čech a Moravy*. In NĚMEC, J.– ŠŮSTKOVÁ, M. (ed.) III. Kongres českých politologů Olomouc. Praha: Česká společnost pro politické vědy 2006, s. 548-556.

²⁰ Tamtéž. s. 554.

²¹ STRMISKA, Maxmilián. *Demokracie, extremismus a antisystémová opozice*. In FIALA, P. (ed.) *Politologický extremismus a radikalismus v ČR*. Brno 2003, s. 37.

²² STRMISKA, Maxmilián: *Demokracie, extremismus a antisystémová opozice*. In FIALA, P. (ed.) *Politologický extremismus a radikalismus v ČR*. Brno 2003, s. 33.

²³ SARTORI, G.: *Strany a stranické systémy: Schéma pro analýzu*. Brno 2005, 466 s., s. 137

²⁴ Kubát, M.: *Teorie antisystémové strany*. Politologický časopis, 2007, č.2, str. 110 – 123.: <http://www.ceeol.com>. Kubát zde navrhl svou typologii antisystémových stran, když vycházel z pojetí antisystémovosti a antisystémových stran právě z díla Sartoriho a G. Capoccia.

Antisystémovost dle Capoccii je přínosem hlavně v její definici ve vztahu k demokratickému režimu, kdy je třeba dle Capoccii nejprve vymezit co je systémové a na základě tohoto vymezení lze pak určovat co je antisystémové. S vymezením antisystémovosti v demokratickém režimu souhlasí i M. Kubát, („Protože je téměř jisté, že polarizovaný pluralismus /a tedy také antisystémová strana/ bude existovat v demokratickém politickém systému, protože je to soutěživý typ stranického systému a politickou soutěž budeme spíše hledat v demokracii než někde jinde,...“) který tak dokazuje důležitost pojetí antisystémovosti G. Capoccii ve vztahu k demokratickému režimu. S dělením G. Capoccia na antisystémovost vztahovou a ideologickou již tolik nesouhlasí, když dle Kubáta takové rozlišení není třeba, protože relevantní politické strany se pohybují pouze ve stranickém systému, jako nedílné součásti politického systému v tom smyslu, že základní povaha stranického systému je závislá na povaze politického systému.²⁵ Je-li tedy strana antisystémovou ke stranickému systému, je antisystémovou též k politickému systému jako celku. S touto dedukcí nelze než souhlasit, ovšem Capocciovo dělení antisystémovosti není zcela striktní na dvě na sobě nezávislé skupiny. Tyto dva „druhy“ antisystémovosti se prolínají a navzájem doplňují, jedna vychází ze druhé a tedy jsou na sobě do určité míry závislé. Co je však podstatné, že Kubát pro svou vlastní typologii antisystémových stran jisté dělení antisystémovosti užívá také. K další analýze pojetí antisystémovosti dle Kubáta a jeho typologie antisystémových stran bohužel není v této práci prostor, přestože by si jistě prostor zasloužilo.

Pokud tedy shrneme pojem antisystémovosti v základním pojetí Sartoriho a Capoccii s ohledem na pojetí některých českých politologů, můžeme říci, že pro další práci bude podstatné pojetí antisystémovosti G. Sartoriho, ovšem pro pojetí antisystémové strany operující v demokratickém režimu bude vycházeno z pojetí G. Capoccii. Capoccia pro svou typologii antisystémových stran vycházel jednoznačně z charakteristik antisystémovosti v polarizovaném pluralismu daných Sartorim. Přestože tyto charakteristiky

---

²⁵ Kubát, M.: *Teorie antisystémové strany*. Politologický časopis, 2007, č.2, str. 110-123. <http://www.cceol.com>.

rozčlenil do dvou koncepcí, stále jsou tyto charakteristiky shodné. Ovšem užití těchto dvou koncepcí pak dává vzniku jakési „umírněnosti“ některých antisystémových stran, která je sice v díle Sartoriho čitelná, ovšem není pojata konkrétně jako v díle G. Capoccii, a to i s ohledem na jeho zaměření na demokratický systém.²⁶

---

²⁶ Pro hlubší analýzu antisystémovosti je vhodné se zabývat i teorií opozic v demokratickém i nedemokratickém systému. HLAVÁČEK, Petr – HOLZER, Jan: *Opozice v nedemokratických režimech. Vstupní poznámky k možnostem a limitům stávající teorie.* , 2008, č. 1, . 14. 11. 2011. <<http://www.cepsr.com/clanek/php>>

2. Historie Komunistické strany Čech a Moravy

Současná KSČM je nástupkyní Komunistické strany Československa, jež na území Československa existovala od roku 1921, již tenkrát bez koaličního potenciálu, reprezentující zřejmý protirežimní postoj a chování. V roce 1939 byla oficiálně rozpuštěna a po dobu tzv. druhé republiky i za války pracovali její členové v utajení.

Politická situace se radikálně změnila po druhé světové válce, a to jak na mezinárodní tak na domácí úrovni a strana se stala jednou z favoritů na politické scéně. Vzhledem k tomu, že KSČ měla výrazně odlišné názory na vedení země, ve vládě vznikaly konflikty, které kulminovaly v únoru 1948 nastolením následného komunistického diktátorského režimu. KSČ se stala jedinou vládní stranou, která budovala totalitní systém po příkladu sovětského stalinismu. Komunistický režim na území Československa byl svržen až v listopadu roku 1989 tzv. sametovou revolucí, po jeho více než čtyřicetiletém trvání. Komunistická strana Čech a Moravy byla jako nástupkyně KSČ uznána politickou stranou v lednu roku 1990 realizací tzv. „malého“ zákona o politických stranách, na jehož základě nemusela žádat o evidenci ministerstva vnitra.²⁷ Svoji relevanci, oproti očekávání, potvrdila rovněž v prvních svobodných volbách v červnu 1990, kdy tehdy ještě jako KSČ obdržela strana 13,48 % hlasů.²⁸

2.1 Éra Jiřího Svobody - KSČM v letech 1990-1993

V říjnu 1990 byl na březnovém sjezdu zvolen předsedou strany Jiří Svoboda. Jeho předsednictví bylo poznamenáno vnitrostranickými spory mezi reformistickým a ortodoxním proudem týkající se reformy strany a s tím spojené změny názvu. V obraně proti požadavkům na zákaz komunistické strany se na IV. zasedání UV KSČ v dubnu 1990 KSČM například usnesla o navrácení nemovitostí státu, které získala KSČ v komunistickém období. Společně

---

²⁷ FIALA, Petr a kol.: *Komunismus v České republice*. Brno 1999, 316 s.

²⁸ Výsledky voleb do Sněmovny lidu Federálního shromáždění ze dne 8.-9. 6. 1990.
<http://www.volby.cz/pls/sl1990/u4>

s majetkem pak strana evidovala i velký úbytek členské základny. Pokud se jedná konflikty ve straně, jednalo se o reformní pnutí, jež byla charakterizována některými platformami rekrutujícími se z členů KSČM. Ještě před nástupnictvím Jiřího Svobody do funkce předsedy se ve straně vyčlenila frakce Demokratické fórum komunistů, které žádalo výraznější reformu strany. Když zjistili, že nemohou pro své cíle získat v ortodoxně založené členské základně KSČM většinovou podporu, vyčlenila se tato platforma z KSČM a jako vládní strana se zformovala na březnovém sjezdu v roce 1990 jako politické hnutí Československé demokratické fórum. První sjezd KSČM se konal v říjnu 1990 v Olomouci, na kterém vedení strany reagovalo na předešlé reformní pnutí ve straně a dalo znát, že zásadní reformu nehodlá realizovat. Jedinou známkou alespoň mírného podlehnutí reformních snah bylo právě zvolení Jiřího Svobody do čela strany. Na sjezdu byl dále schválen program KSČM, organizační řád strany a teze ekonomického a sociálního programu strany. Jako hlavní cíl byl stanoven demokratický socialismus s požadavky demokracie, samosprávy a sociální spravedlnosti.²⁹ Od prvního sjezdu však nadále uvnitř strany bujelo reformní hnutí, tentokrát reprezentováno Demokratickou levicí KSČM, jež zapříčinila vnitrostranické spory nejen reformními snahami, ale hlavně vyvoláním otázky o změně názvu.³⁰ Reformní tlaky uvnitř strany vyvrcholily právě při diskuzích o změně názvu strany, kdy vedení KSČM nakonec přistoupilo k referendu ohledně této otázky.³¹ Výsledek referenda byl projednáván na stranickém sjezdu v únoru 1992, na kterém došlo také k odtržení Demokratické levice. I přesto, že v referendu se většina členů strany vyjádřila pro název KSČM, nadále přetrvávaly spory uvnitř strany, a to i z důvodu postavení Jiřího Svobody, který patřil do reformní frakce strany. Po celé své předsednictví, tzn. do roku 1993 se snažil o reformu strany v radikální levicí, přátelskou k statním levicovým stranám, tedy i se sociálními demokraty. Prostřednictvím programových změn chtěl z KSČM vytvořit moderní levicovou stranu. Obhajoval všechny formy vlastnictví a obnovu tržního hospodářství,

---

²⁹ FIALA, Petr a kol.: *Komunismus v České republice*. Brno 1999, 316 s.

³⁰ PŠEJA, Pavel: *Stranický systém České Republiky: Politické strany a jejich vývoj 1989-1998*. Brno 2005, 202. s.

³¹ CABADA, Ladislav – ŠANC, David: *Český stranický systém ve 20. století*. Plzeň 2005, 223 s.

jeho idey vycházely z levicové strany nekomunistického typu, souhlasil s odškodněním vězňů z 50. let. Vzhledem ke svému reformicstickému přístupu však nebyl ortodoxními komunistickými členy strany přijat a v roce 1993 ze své funkce odstoupil.³²

Z období předsednictví Jiřího Svobody je pak důležité připomenout i konání 18. sjezdu KSČS v listopadu 1990, na kterém byla dohodnuta její nová podoba jako federace KSČM a KSS (Komunistická strana Slovenska). Federace zastupovala společné zájmy obou komunistických stran ve snaze o vytvoření demokratické a sociálně spravedlivé společnosti. Místopředsedou federace nebyl na sjezdu zvolen Miroslav Grebeníček. Po sjezdu pak docházelo k postupnému rozvolňování vztahů mezi Českem a Slovenskem, které vyústilo až ve vystoupení Slovenské komunistické strany z federace, která následně v roce 1992 zanikla.

V roce 1992 se KSČM spojila s Demokratickou levicí (politická strana odlišná od frakce KSČM) v koalici Levý Blok ve snaze zajistit si lepší výsledek v nastávajících volbách. Tento čin však nedosáhl kýženého cíle a tak v září téhož roku došlo k dohodě o bližší spolupráci Levého bloku s dalšími levicovými stranami.

V prosinci 1992 se v Kladně konal druhý řádný sjezd strany. V reakci na minulá reformní dění ve straně zaznělo, že i přesto, že byl dán prostor reformním proudům, nepodařilo se vzájemně se inspirovat a zhodnocovat spolupráci. Je podstatné zmínit, že krátce před konáním druhého sjezdu byl spáchán dosud nevyjasněný atentát na Jiřího Svobodu, který se tak sjezdu nemohl účastnit, a byl proto potvrzen ve své funkci předsedy v nepřítomnosti. Na sjezdu byl jako místopředseda zvolen Miroslav Grebeníček, strana přijala „Program KSČM“, který je dosud platný. Obsah programového prohlášení pochopil Jiří Svoboda jako podnět k možné reformě strany, když však nastolil opět otázku změnu názvu strany, byl radikálně odmítnut nejen místopředsedou

---

³² STRMISKA, Maxmilián: *The Communist Party of Bohemia an Moravia: A Post-Communist Socialists or a Neo-Communist Party?* German Policy Studies/Politikfeldanalyse. University of Muenster, II. 2002, č. 2, s. 40 – 60.

strany Miroslavem Grebeníčkem, ale dalším významný členem strany Miroslavem Ransdorfem (oba představitelé tzv. nekomunistického proudu).³³

2.2 Éra Miroslava Grebeníčka – KSČM v letech 1993-2005

Po nástupu Miroslava Grebeníčka do čela strany se směr KSČM opět vrátil k tradiční komunistické linii. Místo reformy byla přijata defenzivní „strategie přežití“³⁴ Na III., mimořádném, sjezdu strany v roce 1993 tak zvítězil nekomunistický proud, jehož byl M. Grebeníček představitelem. Na tomto sjezdu proběhly úpravy stanov KSČM ve vztahu k reformním platformám fungujícím v KSČM byla nekompromisně ukončena jejich činnost. Proto se po tomto sjezdu kolem reformní skupiny v KSČM konstituovala Strana demokratické levice. Hned na počátku předsednictví M. Grebeníčka si vedení strany uvědomovalo, že má stále velice širokou členkou základnu a negativně vyhradilo se další případné spolupráci s nově vzniklými levicovými stranami. S nárůstem sebevědomí strany souviselo i přitvrzení rétoriky proti vládní koalici a celému listopadovému režimu. Tento postoj byl pak potvrzen i na IV. sjezdu strany, který se konal v prosinci 1995 v Liberci, na kterém byla přijata „Politická deklarace IV. sjezdu“. Deklarace vyjadřovala kritický postoj ke Straně demokratické levice i k Levému bloku a zpochybňovala jejich levicový charakter a postoje.³⁵

Zásadní událostí pro určení dalšího směřování KSČM, bylo zvolení Miloše Zemana do funkce předsedy ČSSD v roce 1993 na XXVI. sjezdu strany, kde bylo přijato rovněž usnesení o odmítnutí levicového i pravicového extremismu, které zapovídalo spolupráci jak s KSČM, případně její nástupnickou formací, tak i s Republikánskou stranou (SPR-RSČ).³⁶ Toto usnesení bylo opětovně potvrzeno v roce 1995 na sjezdu ČSSD, tato deklarace

---

³³ FIALA, P. a kol.: *Komunismus v České republice*. Brno 1999, s.

³⁴ HANDL, Vladimír: „Evropeizace“ KSČM mezi „ortodoxií“ a „eurokomunismem“? In *Policy Papers*, [online] listopad 2004 [cit. 17. listopadu 2011], Brno: Ústav mezinárodních studií, 11 s. Dostupný z <<http://www.iir.cz/upload/vhandl2004.pdf>

³⁵ FIALA, P. a kol.: *Komunismus v České republice*. Brno 1999, 316 s.

³⁶ MAREŠ, Miroslav: *Konsolidace levice ve stranickém systému České republiky*. Politologický časopis, 2011, č. 2., s. 144.

je od této doby známá spíše pod názvem Bohumínská deklarace, podle místa konání sjezdu. Navzdory tomuto neformálnímu zákazu o spolupráci ČSSD a KSČM někteří autoři chápou toto údobí komunistické strany jako výstup z izolace ve stranickém systému³⁷, zvláště v důsledku faktu, že M. Zeman již v roce 1996 jednal na parlamentní půdě a začalo být běžné, že s poslanci KSČM domlouval postup tam, kde to mohlo zájmům obou stran prospět.³⁸ Přikláním se ovšem spíše k názoru M. Mareše, že se jednalo pravděpodobněji o taktický krok M. Zemana, který v přijímání jednotlivých bývalých členů KSČ/KSČM do sociální demokracie spatřoval oslabení komunistického protivníka.³⁹

Volby do PS PČR v roce 1996 znamenaly pro KSČM zklamání, neboť strana neobhájila svůj volební výsledek z předešlých voleb, získala 10, 33 % hlasů. V důsledku tohoto propadu se zmenšil prostor, který v parlamentu zaujímaly extrémní (antisystémové) subjekty, komunisté a Sládkovi republikáni.⁴⁰

Přestože na V. sjezdu strany v prosinci 1999 ve Žďáru na Sázavou KSČM potvrdila směřování k demokracii a sociálně spravedlivější společnosti zaměřené na slabší vrstvy, ve vztahu k minulosti se profilovala pouze v tom smyslu, že se rozešla se zastánci starých pořádků. Sám Miroslav Grebeníček ve svém projevu uvedl: „Přes všechny chyby a nedostatky uplatňovaného systému moci, řízení, plánování, přineslo pounorové období několikanásobné zvýšení průmyslové výroby, industrializace rozsáhlých území, růst životní úrovně lidí, možnosti společenského uplatnění lidem z neprivilegovaných sociálních skupin, demokratizaci a zpřístupnění kultury a vzdělání široké veřejnosti. Výraznými změnami procházely vesnické regiony, kde zemědělské družstevnictví, přes řadu negativních doprovodných jevů, sehrálo důležitou roli při celkovém růstu sociálních jistot a životní úrovně vesnice. ... V porovnání s dneškem ale není pochyb, že předlistopadová podoba socialismu v mnohém

---

³⁷ DRDA, Adam – DUDEK, Petr: *Kdo ve stínu čeká na moc*. Praha 2006, s. 102.

³⁸ Tamtéž, s. 103.

³⁹ MAREŠ, M.: *Konsolidace levice ve stranickém systému České republiky*. Politologický časopis, 2011, č. 2., s. 144.

⁴⁰ MLEJNEK, Josef: *Od konkurence ke spolupráci? Vztah ČSSD KSČM po roce 1989*. In *Smrtící objetí*. Brno 2006, s. 188-205.

převyšovala, z hlediska skutečných každodenních zájmů většiny spoluobčanů, dnes už téměř zrestaurovaný kapitalismus.“⁴¹

2.3 Éra Vojtěcha Filipa – KSČM od roku 2005 po současnost

Předsedou strany se stal v roce 2005, po předchozí důsledné přípravě na tento post předchozím předsedou strany M. Grebeníčkem. V materiálech Státní bezpečnosti, jež byly zveřejněny, byl veden pod krycím jménem Falmer. Po soudním procesu byl však obvinění ze spolupráce s StB zbaven z důvodu nedostatku důkazů. Je patrné, že Filipův vztah k minulosti KSČM je značně problematický, a že ani za jeho předsednictví se strana neposunula vpřed v otázce vypořádání se s komunistickými zločiny.⁴² Od současného předsedy strany se můžeme dozvědět, že není možné vyzdvižovat způsob, kterým se bratři Mašínové snažili vypořádat s poúnorovým režimem. Nebojovali proti komunismu, bojovali proti lidem v této zemi a se zbraní v ruce zabíjeli bezbranné. Ideály, kterými se opásali, nesmyjí z jejich rukou krev. Česká vláda nemusí respektovat názor opozice, ale měla by respektovat názor občanů a nepostupovat v této věci svévolně.⁴³

K potvrzení dlouhodobé orientace a komunistické identity došlo na VII. sjezdu KSČM v květnu 2008 v Hradci Králové. Na sjezdu vystoupil předseda strany s prohlášením „Přeji nám, aby žila a zvyšovala se autorita KSČM“, ve které se vyhraňuje k některým soudobým problémům v České republice. Vyslovuje se odmítavě proti politice ODS a ČSSD, která není autentickou levicovou stranou, když takovou je dle Filipa pouze KSČM a jako taková musí sama hájit skutečné hodnoty levice, kterými je především solidarita, sociální spravedlnost, mír a lidská práva, proti kapitalistické vládě současné doby.

---

⁴¹ Úvodní vystoupení předsedy ÚV KSČM Miroslava Grebeníčka. *Haló noviny* (příloha), 6. 12. 1999.

⁴² V souvislosti s výročním konáním procesu s Miladou Horákovou V. Filip kritizuje Českou televizi, že vysíláním dokumentu o procesu s Miladou Horákovou narušuje předvolební kampaň do Evropského parlamentu. Žádá proto veřejnoprávní televizi, aby pořad stáhla a vysílala až po volbách.
<http://aktualne.centrum.cz/kultura/televize/clanek.phtml?id=639004> 18.11. 2011

⁴³ FILIP, Vojtěch: Mašínové nejsou a nebyli hrdinové.
<http://www.parlamentnilisty.cz/arena/politici-volicum/Filip-KSCM-Masinove-nejsou-a-nebyli-hrdinove-205651> 18.11.2011

Ostře se vyslovuje proti lustračnímu zákonu, který vnímá jako zástěrku vládních stran pro rozebírání vládního majetku. Jedině vláda je pak příčinou toho, že na zemi dopadá nejen krize ekonomická, ale i krize sociální, kulturní a mravní, a obviňuje vládu, že nedokáže bránit naši zemi (naopak je otevřena) proti vlivu globálního kapitálu. Pokud se jedná o zahraniční politiku, Vojtěch Filip potvrzuje dlouhodobý odmítavý postoj k Evropské unii. Vztah KSČM k EU však vnímá i přes rozporný postoj k ní jako nenahraditelný.

Vojtěch Filip jako důstojný nástupce Miroslava Grebeníčka potvrzuje dlouhodobou převahu tradičního komunistického proudu uvnitř KSČM. Z jeho četných prohlášení je zřejmý kladný vztah k minulým dobám.(specifikovat) Vojtěch Filip zůstává věrný prohlášením, které očerňují pravicovou politiku ve všech ohledech, kapitalismus a ještě hůře globální kapitalismus, jež je známkou kladného vztahu k USA a je tím, co dostává celý svět do krize ve všech společenských oblastech. Na jednotlivé výzvy však uspokojivá odpověď chybí, což je jedním znakem tradičních projevů komunistických představitelů.

I přes to, ČSSD nepovažuje za stranu opravdově levicovou, uvědomuje si, že v případě spolupráce s jejími představiteli se zvýší její koaliční potenciál a tak se takové spolupráci nebrání. Za předsednictví Vojtěcha Filipa se KSČM stává stranou, která již není politicky izolovaná, ale stranou, jejíž představitelé jsou zváni k politickým debatám. Současný předseda ČSSD Bohuslav Sobotka se spolupráci na vládě s KSČM rozhodně nebrání,⁴⁴ čímž potvrzuje dlouhodobé přibližování se ke KSČM.

2.4 Analýza jednotlivých proměnných

2.4.1 Vztah k minulosti

Vztah k minulosti KSČM, jako nástupnické formace KSČ, je pro určení její případné antisystémovosti jedním z nejdůležitějších pohledů na tuto stranu. Vzhledem k tomu, že minulost KSČM je spjata s hrubým porušováním lidských práv, vyznačovala se tvrdým odporem proti základním demokratickým hodnotám, jako je soukromé vlastnictví a orientovala se výhradně na východ, když západ byl chápán jako imperialistická zhouba všech vymožeností

---

⁴⁴ Lidové noviny. ČSSD spřádá plány: Vládnout nám pomůže KSČM. [online] 29. dubna 2011 [cit. 10. prosince 2011] Dostupný na: http://www.lidovky.cz/cssd-sprada-plany-vladnout-nam-pomuze-kscm-f2k-/ln_domov.asp?c=A110429_121931_ln_domov_ogo

socialismu, je současný postoj k těmto jasně antisystémovým znakům podstatný pro posouzení antisystémovosti současné KSČM.

Nejvýznamnějším momentem v evoluci KSČ byl pokus o radikální reformu a demokratizaci socialistického režimu v letech 1968-1969, a následná vojenská intervence vojsk Varšavské smlouvy. Současně pak proběhla i čistka uvnitř strany, která postihla na jeden a půl milionů členů strany. Vítězství dogmat a potlačení jakýchkoli reformních snah, i přes pozdější snahy o uvolnění poměrů, vygradovalo v roce 1989 tzv. sametovou revolucí a svržením komunistického režimu. Po roce 1989 většina obyvatel Československa očekávala zrušení KSČ, případně zákaz její další činnosti. Nestalo se tak.⁴⁵

Dalším z veřejně diskutovaných témat týkající se komunistické minulosti naší země je období velkých politických procesů v letech 1948-1953, ke kterým docházelo po převzetí moci KSČ.⁴⁶

První velké procesy, které proběhly v roce 1949, byly vedeny proti významným představitelům bývalého demokratického režimu (např. Heliodor Píka), církevním představitelům a proti tzv. vedení záškodnického spiknutí, jehož představitelkou byla i Milada Horáková.⁴⁷

Po svržení komunistického režimu, ke kterému došlo 17. listopadu 1989 Sametovou revolucí, byl svolán první polistopadový mimořádný sjezd KSČ v prosincích 1989. Na tomto sjezdu zazněla omluva občanům za stav Československa za vlády KSČ, 30 funkcionářům s největším podílem zodpovědnosti bylo pozastaveno členství ve straně. Na sjezdu byla ustavena

---

⁴⁵ HAVLÍK, Vlastimil: *Mluvíti stříbro, mlčeti zlato? Aneb několik poznámek k evropeizaci volabní programatiky Komunistické strany Čech a Moravy*. Rexter [online]. 2009, č. 2 [cit. 14. listopadu 2011]. Dostupný na: <<http://www.rexter.cy/wp-content/issues/2009/02rexter-3.pdf>>

⁴⁶ Tzv. očista veřejného života uskutečňovaná prostřednictvím akčních výborů Národní fronty spočívala v přemísťování nevhodných osob na manuální nekvalifikované práce, zbavení funkcí, na důležitá místa byly dosazovány stranou „doporučené“ osoby. V souvislosti s touto „očistou veřejného života“ bylo třeba zbavit systém nepohodlných osob, často určitým způsobem navázaných na západní země (v rámci rodiny apod.). Prostředkem ke zničení nepohodlných osob se staly vykonstruované procesy, při kterých padalo obvinění z velezrady nebo špionáže. Důkazy pro protistátní činnost vymýšleli a připravovali pracovníci Státní bezpečnosti, obvinění byli podrobováni fyzickému a psychickému nátlaku, přiznání a výpovědi byli nuceni učít se nazpaměť, scénář celého procesu byl předem připravený, o vině a trestu bylo rozhodováno výhradně komunistickým vedením.

⁴⁷ Celkem za politické trestné činy bylo od roku 1948 do roku 1960 popraveno na 248 lidí a dalších 4500 zemřelo ve vazbě a vězení. Postižené byli i rodiny nepohodlných osob, které byly perzekuovány, přestěhovány apod.

územní organizace KSČ v Čechách a na Moravě. Samotná KSČM formálně vznikla až na řádném stranickém sjezdu v březnu 1990.⁴⁸

V Prohlášení k občanům ČSSR, které zaznělo na mimořádném sjezdu KSČ, je řečeno, že „doznání všech chyb, omylů a deformací proti lidskosti a demokracii není jen prázdné gesto“, vyjadřuje „politování nad tím, jak bývalé vedení v uplynulých letech hrubě a nezákonně nerespektovalo právo na vyjádření názorů nezávislých občanských iniciativ včetně Charty 77. Strana se rozhodně rozchází se všemi, kteří se vědomě dopouštěli zločůle, zneužívali moc, dali se korumpovat a korumpovali druhé, kdož vydávali lež za pravdu, dopustili se znehodnocení ideálů socialismu, čestnosti a spravedlnosti, významu práv a jejich mravních hodnot, víry v domov a vlastenectví, v jednotu slov a činů, a kteří dopouštěli zneužívání pořádkových sil proti občanům. ... Budeme starostlivě dbát pravidla chovat se pozorně k dějinám, neboť jinak bychom se dopustili dalších chyb ... na svých matkách a otcích...“⁴⁹

...v květnu 2004 spolu se sociálními demokraty komunisté zamítli v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR návrh zákona na odškodnění obětí sovětské okupace 1968-1991.⁵⁰

V současné době však zaznívají z úst některých představitelů strany slova zcela odlišná, například Václav Exner se ve vyjádření k procesu s Miladou Horákovou nechal slyšet, že „její činnost byla v pounorové době označena jako protistátní a dnes by se dala hodnotit jako spojení s cizími velmocemi.“⁵¹ V základním programovém prohlášení VI. sjezdu strany z 14. 1. 2005 „Naděje pro Českou republiku“ se hlásá, že „za základní příčinu stupňujících se problémů světa i naší společnosti považuje KSČM kapitalismus. Přestože dosud nevyčerpal všechny své možnosti, je stále naléhavější, aby byl vystřídán novou, pokrokovější společensko-ekonomickou formací.... Základním

---

⁴⁸ CABADA, Ladislav – ŠANC, David: *Český stranický systém ve 20. století*. Plzeň 2005, 223 s.

⁴⁹ Prohlášení k občanům ČSSR 20. 12. 1989 [online], [cit. 15. listopadu 2011]. Dostupný z <http://www.kscm.cz/nase-strana/dulezite-dokumenty-k-minulosti/40623/prohlaseni-k-obcanum-cssr>

⁵⁰ BALÍK, Stanislav: *KSČM a její vztah k vlastní minulosti*. Středoevropské politické studie 2004 <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=200>

⁵¹ DRDA, A.– DUDEK, P.t: *Kdo ve stínu čeká na moc*. Praha 2006, 244 s.

programovým cílem politiky KSČM je socialismus, demokratická společnost svobodných, rovnoprávných občanů, společnost politicky a hospodářsky pluralitní. V její ekonomice se prosazují přednosti a klíčová úloha společenského vlastnictví, které zaručí efektivní, celospolečensky provázané a usměrňované hospodaření kolektivu zaměstnanců podniků, družstev, obcí, regionů i dalších sdružení občanů. Jde o strategický cíl, který vychází z dlouholetých tradic marxistického myšlení.⁵² Z proklamací zde uváděných lze vyčíst zřejmý postoj k základním lidským právům demokratického státu a soukromému vlastnictví.

Z výše uvedeného je jasně seznatelný nevyjasněný postoj KSČM, resp. některých jejích představitelů k minulosti. Vyjádření lítosti nad některými činy, ke kterým došlo za vlády KSČM nebylo, kromě Prohlášení k občanům z roku 1989, již z žádných stranických úst slyšet, a to i přes to, že jsou členové KSČM na svůj vztah k minulosti často dotazováni. Naopak, po roce 1993, kdy byl do čela strany zvolen Miroslav Grebeníček, zaujímá strana ke své minulosti odtažitější postoj.⁵³

Nejzřetelněji odhalil jejich vztah k minulosti spor, který se odehrál v Poslanecké sněmovně ohledně projednávání návrhu na zavedení nového významného dne České republiky, a to Dne obětí komunistického režimu, který by připadl na 27. června, tedy na den kdy byla popravena Milada Horáková. K tomuto návrhu se vyjádřila poslankyně Jitka Gruntová (zvolena na kandidátce za KSČM) s naprostým nesouhlasem, jelikož jde o pouhé rozpoutání antikomunistické hysterie. Popravu Milady Horákové pak dává do souvislosti s oběťmi studené války, kdy byli oběti na obou stranách, jako příklad pak zmiňuje manželé Rosenbergerovi, kteří byli popraveni za vyzrazení státního tajemství atomové bomby.⁵⁴ Do rozepře, která se dále rozhořela se vložil i Miloslav Ransdorf, poslanec za KSČM, když přirovnal komunismus ke křesťanství. (Miloslav Ransdorf vysvětlil svůj vstup do strany takto: „Lidé jako já

---

⁵² „Naděje pro Českou republiku“, politika KSČM pro období do VII sjezdu [online], 14. 1. 2005 [cit. 15. listopadu 2011] Dostupné na <http://www.kscm.cz/nase-strana/sjezdy-kscm/vi-sjezd-kscm/obsahove-materialy-vi-sjezdu-kscm/24142/nadeje-pro-ceskou-republiku>

⁵³ FIALA, Petr a kol.: *Komunismus v České republice*. Brno 1999, s. 125.

⁵⁴ BALÍK, Stanislav: *KSČM a její vztah k vlastní minulosti*. Středoevropské politické studie 2004, č. 2 – 3 (14. listopadu 2011) <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=200CABADA>

vstupovali do KSČ proto, že doufali, že se jim podaří zopakovat šedesátý osmý rok.“⁵⁵ V postojích, které někteří členové KSČM vyslovují, jsou dle Drdka a Dudy některá specifická tvrzení, která se dle potřeby přizpůsobují a stále používají. 1) zločinů se za komunistického režimu se dopouštěli výhradně jednotlivci, 2) socialistický režim měl i své kladné stránky, například sociální jistoty, všichni měli práci apod., 3) srovnání komunistického režimu s křesťanstvím. K tomu pak například Vojtěch Filip uvádí, že nelze tvrdit, že komunistický režim byl zločinný a zavíral lidi do lágrů. „Nevím, jestli to byli komunisté, kdo rozhodoval o vině a trestu, ale určitě to byli lidé na konkrétních místech a v konkrétní době. Někteří z nich možná i měli členský průkaz KSČ.“⁵⁶ Vztah k minulosti současné vedení KSČM nekomentuje, odkazuje v krajních mezích na Prohlášení k občanům z roku 1989. Vzhledem k tomu je pak zřejmé, proč KSČM zastává post „izolacionistické“ strany, bez koaličního potenciálu – ostatní potencionální političtí partneři této straně nevěří.

2.4.2 Evropeizace KSČM

Původní význam pojmu evropeizace zahrnuje široké spektrum problémů od politických projektů s cílem vytvořit silnou a jednotnou Evropu přes upevňování určitého životního stylu, kulturních tradic, náboženství, politických a právních principů i identity na evropském kontinentu a jejich šíření do jiných částí světa až po posilování evropského křídla Severoatlantické aliance nebo po označení role, kterou hraje Evropa jako mediátor či intervent v konfliktech přesahujících hranice regionu. V oblasti teorie mezinárodních vztahů a politologii se užším smyslem stala souvislost s Evropskou unií.⁵⁷

Pro hodnocení evropeizace KSČM, resp. jejích postojů k EU a NATO ve vztahu k její případné antisystémovosti je relevantní analýza evropeizace celého stranického systému. Dle V. Hlouška je při analýze evropeizace stranického systému možné vycházet z analýzy pěti oblastí, ve kterých se může

---

⁵⁵ DRDA, A. – DUDEK, D.: *Kdo ve stínu čeká na moc*. Praha: Paseka, 2006, 244 s.

⁵⁶ Tamtéž, 244 s.

⁵⁷ ZEMANOVÁ, Šárka: *Výzkum evropeizace – aktuální problémy a perspektivy*. Mezinárodní vztahy, 2007, č. 4. s. 32.

evropeizace politických stran projevit⁵⁸: 1) změny v programatice, 2) organizační změny, 3) změny vzorce stranické soutěže, 4) změny ve vztazích mezi stranami a vládou a 5) změny ve vztazích nad rovinou národního stranického systému.

Důsledná analýza evropeizace stranického systému ČR není tématem této práce, proto bude pro naši potřebu postačovat obecný pohled na tuto problematiku ve vztahu k období začínající jedněmi volbami před vstupem ČR do EU. Ve volebních kampaních jednotlivých stran ve volbách před vstupem ČR do EU, jedná se o volby v roce 2002, neřešili strany zda vstoupit či nikoli, ale většina z nich se zaměřovala na podmínky případného přijetí. Hlavní otázka pak zněla, zda má být vstup do EU řešen referendem. Ke vstupu do EU se negativně vyjádřila pouze KSČM, o případném vstupu pak chtěla nechat občany rozhodovat v referendu. Na tématu vstupu ČR do EU založily volební kampaň pouze strany Čtyřkoalice, jež se profilovaly jako výrazně proevropské - US-DEU a KDU-ČSL. Ostatní strany se obecně evropské otázce ve svých programech příliš nevěnovaly. Ve volební kampani v roce 2006 pak poklesla role témat souvisejících s EU výslovně dramaticky. Potvrdilo se, že hlavní konfliktní linií českého stranického systému (role témat, ve kterých politické strany soutěží o moc) je linie profilovaná na socio-ekonomickém základě. Dominance této linie byla potvrzena ve všech volebních kampaních od voleb v roce 1992, až do posledních voleb v roce 2010. Míra evropeizace stranického systému je vzhledem k volební programatice velmi nízká, nelze ani říci, že by její míra způsobila jakékoliv podstatné organizační změny stranického systému, změny vzorců stranické soutěže ani jiné změny.⁵⁹

Pro další analýzu programatiky KSČM lze využít rozlišení V. Havlíka na kvalitativní a kvantitativní stránku programových změn vázaných na evropskou

---

⁵⁸ HLOUŠEK, Vít. *Český stranický systém – skutečná evropeizace?* Příspěvek z konference Střední Evropa v evropské dynamice. Working paper č. 31 [online] 2008 [cit. 15. listopadu 2011]. Dostupný na: <<http://www.iips.cy/cs/publikace/analyzy-a-working-papers/>>. V určení pěti oblastí pro analýzu evropeizace vycházel autor z díle R. Landrecha

⁵⁹ HLOUŠEK, V.: *Český stranický systém – skutečná evropeizace?* Příspěvek z konference Střední Evropa v evropské dynamice. Working paper č. 31 [online] 2008 [cit. 15. listopadu 2011]. Dostupný na: <<http://www.iips.cy/cs/publikace/analyzy-a-working-papers/>>

integraci⁶⁰. Pro celkové posouzení evropeizace je třeba se zaměřit na množství odkazů ve volebním programu týkající se evropské otázky a dále přistoupit k určení kvalitativní stránky těchto odkazů.

Volební program KSČM pro volby do Poslanecké sněmovny ČR v roce 1992 se evropské otázky dotýká pouze v odkazech na rovnoprávné partnerství s uvedením nesouhlasu se vstupem do jakéhokoli vojenského bloku.⁶¹

Pro volby do PS PČR roku 1996 se opět KSČM ve svém programu zmiňuje o rovnoprávnosti a demokratické evropské integraci. Pro volby v roce 1998 se KSČM ve svém volebním programu k evropské otázce vymezuje konkrétněji v kapitolách Bezpečnost bez závislosti a ztráty suverenity a Vstup do EU ano, ale na demokratickém základě. Opět je odkazováno na nutné rovnoprávné základy evropské integrace, dále rozvíjí své požadavky na jednotu v oblasti sociálních jistot, kultury, vzdělanosti, národní suverenity, demokracie a lidských práv, míru, bezpečí a spolupráce.

Vůči členství v NATO vyjadřuje KSČM dlouhodobý nesouhlas, tím markantnější, čím bylo toto téma aktuálnější pro ČR.⁶² Ve volebním programu v roce 2002 se vyskytují zmínky o EU i v jiných kapitolách, než týkajících se zahraniční politiky a bezpečnosti. KSČM specifikuje podmínky rozšíření EU, kterými je rovnoprávnost v oblasti zemědělství, autodopravy a zaměstnání, apeluje na využívání programů EU. Pro volby v roce 2006 obsahoval volební program KSČM obecné zmínky o evropské integraci napříč celým volebním programem. KSČM požadují „vytvoření mechanismů obrany základních lidských práv a svobod v ČR a EU“, dohled nad využitím finančních prostředků z EU, dále se vyjadřuje k přijetí jednotné měny – Eura, ke kterému nesmí dojít na úkor sociální a hospodářské stability, o evropské integraci se objevují zmínky

---

⁶⁰ HAVLÍK, V.: *Mluvití stříbro, mlčetí zlato? Aneb několik poznámek k evropeizaci volební programatiky Komunistické strany Čech a Moravy*. Rexter 2009, č. 2 [cit. 14. listopadu 2011]. <<http://www.rexter.cz/wp-content/issues/2009/02rexter-3.pdf>>

⁶¹ Dokumenty II. sjezdu KSČM. Tiskové oddělení ÚV KSČM, Praha 2011. s. 42.

⁶² V roce 1998 ve zprávě o činnosti posl. klubu KSČM za období let 1996-98 se uvádí, že poslanci KSČM aktivně demonstrovují proti vstupu ČR do NATO. <http://www.kscm.cz/nase-strana/sjezdy-kscm/v-sjezd-kscm/obsahove-materialy-v-sjezdu-kscm/33800/zprava-o-cinnosti-pk-kscm-v-ps-pcr-v-obdobi-meziv-a-v-sjezdem-kscm>.

v oblasti týkající se životního prostředí. Dále se odkazuje opět na demokracii a rovnoprávnost, vyjadřuje se nesouhlas s členstvím v NATO. Volební program pro volby v roce 2010 je protknut ve vztahu k evropské integraci odkazy na rovnoprávnost, prevenci terorismu, rasismu a diskriminace, opět je vyjádřen nesouhlas s členstvím v NATO.⁶³

Témata týkající se evropské integrace se ve volebních programech KSČM vyskytují, ovšem pouze rozptýleně, jedná se o pouhé obecné zmínky, mimo roku 2002, kdy ve volebním programu reagovala strana i na některé dílčí aspekty vstupu do EU. Evropským otázkám KSČM nepřikládá velkou váhu, z volebních programů není zřejmé, jakým způsobem chce některé své připomínky řešit.⁶⁴

Je zřejmé, že KSČM se ve svých volebních programech věnuje spíše tématům domácí politiky a to na již výše zmíněné linii sociálně–ekonomické. Evropskou tematiku si však jako hlavní téma nevybrala ve svých volebních programech žádná z politických stran. Proč tomu tak je? Na tuto otázku dává odpověď V. Havlík, když v této souvislosti upozorňuje a „teorii význačnosti“, kdy pro zvolení určité tematiky volebního programu je politická strana ovlivňována úspěchem ve volbách. Tohoto úspěchu lze pak dosáhnout ziskem hlasů, podílem ve vládě nebo udržením vnitřní jednoty. Pro KSČM je také motivem úspěch ve volbách pro volbu tematiky volebního programu, a jelikož se vyznačuje téměř nulovým koaličním potenciálem, zaměřují se na zisk hlasů a udržení vnitřní jednoty. Postupné opouštění striktního postoje KSČM proti vstupu do EU je způsobeno, v souladu s motivem úspěchu ve volbách ziskem hlasů tím, že veřejnost se veskrze ke členství v EU staví pozitivně.

Postoj KSČM ke vstupu do EU byl veskrze odmítavý. Vzhledem k tomu, že ČR se již členem EU stala nezbytvá KSČM než se s tímto smířit a v tomto smyslu i směřuje dále své připomínky ke stávajícímu členství. Ovšem v této otázce se nedá říci, že by byla ideologicky natolik vzdálená ostatním stranám

---

⁶³ Volební programy KSČM pro volby do PS ČR v roce 1992, 1996, 1998, 2002, 2006 a 2010 [online, cit. 15. listopadu 2011]. Dostupný na: <<http://www.kscm.cz/politika-kscm/volebni-program>>

⁶⁴ HAVLÍK, V: *Mluvití stříbro, mlčetí zlato? Aneb několik poznámek k evropeizaci volební programatiky Komunistické strany Čech a Moravy*. Rexter 2009, č. 2 [cit. 14. listopadu 2011].: <<http://www.rexter.cz/wp-content/issues/2009/02rexter-3.pdf>>

systemu, aby se dala považovat z tohoto hlediska za antisystémovou. Je pravdou, že jediná ze všech stran politického systému vyjádřila jasný negativní postoj ke vstupu ČR do EU. V situaci, kdy již ČR je členem EU se KSČM ve volebních programech vyjadřuje k některým zásahům EU do chodu ČR a dopadu některých přijatých opatření na občany ČR, což se týká většinou sociální politiky. Na druhou stranu však propaguje využívání všech programů z EU a v rámci EU specifikuje i některé své požadavky.⁶⁵ Nedá se tedy říci, že by současný vztah KSČM k členství ČR v EU byl výhradně odmítavý, spíše kritický s určitými připomínkami. Takový postoj však zastávají i některé další strany politické scény. S ohledem na míru evropeizace stranického systému ČR pak ani v tomto směru nemohu shledat většího rozdílu v míře evropeizace KSČM.

Výrazně odlišný postoj od zbytku stranického systému má však k členství ČR v NATO, nesouhlasí s jakýmkoli ozbrojováním a vysíláním českých vojenských posádek do války v Iráku či v Afghánistánu. Současně KSČM nikdy nesouhlasila s umístěním protiraketových radarů USA na našem území. Důležitým odkazem je v tomto ohledu i to, že již v roce 1972 se v KSČ mluvilo o snaze SSSR rozštěpit NATO, tedy západní Evropu od USA, jako imperialistické velmoci.⁶⁶ Z programových prohlášení KSČM lze vyčíst, že USA je stále vnímán jako nepřítel opravdové demokracie, jako kapitalistická velmoc, jež svým sobectvím ohrožuje světový mír. Lze tedy najít jistou kontinuitu i ve vztahu KSČM k NATO. Odmítání politiky, systému a dá se říci i demokratické ideologie jež je reprezentována USA může být vnímána jako známka antisystémovosti strany, pokud budeme uvažovat, že demokratický režim, postavený na stejných základech reprezentuje i systém ČR. Výrazně odmítavý postoj k členství ČR v NATO považuji z tohoto úhlu pohledu za antisystémový rys KSČM.

---

⁶⁵ Například v oblasti energetické spolupráci se zahraničními partnery usilovat osnížení energetické závislosti ČR podporou úspor a alternativních energetických zdrojů. ZAMĚŘENÍ POLITIKY A HLAVNÍ ÚKOLY KSČM V OBDOBÍ MEZI VII. A VIII. SJEZDEM KSČM V OBDOBÍ MEZI VII. A VIII. SJEZDEM STRANY www.kscm.cz 20. 11.2011

⁶⁶ VILÍMEK, Tomáš. Vnímání helsinského procesu v ČSSR a NDR ze strany moci, opozice a obyvatelstva. In *Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu: Svazek V*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Dokořán, 2005, str. 275-296.

2.4.3 Lidská práva a demokratické hodnoty⁶⁷

Dodržování lidských práv a svobod je jedním ze základních pilířů demokratického systému. Budeme-li vycházet z teorie antisystémovosti G. Capoccii a jeho koncepce ideologické antisystémovosti postačí, aby politická strana vyjadřovala zásadní negativní postoj i jen k jedné ze základních hodnot demokratického režimu, aby se dalo říci, že splňuje charakter ideologicky antisystémové strany.⁶⁸

Lidská práva a svobody a jejich dodržování je v ČR zakotveno v Základní listině práv a svobod. Lidským právům a svobodám je věnována velká pozornost ve vztahu k zemím, kde dochází k jejich porušování, jak je například Tibet. Pro analýzu vztahu KSČM k těmto hodnotám je třeba se nejen ohlédnout do minulosti této strany, ale vzít v potaz i postoj, který KSČM vyjadřuje k porušování lidských práv a svobod například v Tibetu.

Hned v úvodu se tedy ohlédneme zpět do komunistické minulosti českého státu. Proč? KSČM je nástupnickou formací KSČ, vychází z jejích ideologií. Je třeba si připomenout jak k lidským právům a svobodám přistupovala tehdejší, ve vztahu ke KSČM „mateřská“ KSČ před osudovými volbami roku 1948, tedy v době, kdy byla klasickou řadovou parlamentní stranou, stejně jako KSČM nyní.

KSČ ve svém volebním programu pro volby v roce 1948 vystupovala v roli bojovníků za dobro, obránců svobody a pokroku. Představovala se jako strana demokratická, které jsou cizí omezené stranické zájmy. KSČ propagovala solidaritu v náboženství, hlásala podporu všem složkám společnosti. Ideál, který chtěla KSČ dosáhnout, byla lidová demokracie, jejíž podstatu, ve srovnání s režimem první republiky, popsal na VIII. sjezdu strany jeden z tehdejších hlavních ideologů strany Václav Kopecký slovy: „V první republice se uplatňoval takový demokratický systém, který byl demokratický

---

⁶⁷ V této kapitole, pokud není uvedeno jinak: Volební programy KSČM pro volby do PS ČR v roce 1992, 1996, 1998, 2002, 2006 a 2010 [online, cit. 15. listopadu 2011]. <<http://www.kscm.cz/politika-kscm/volebni-program>>

⁶⁸ CAPOCCIA, G.: *Anti-system Parties: A conceptual Reassessment*. Journal of Theoretical Politics, 2011, vol. 23, č. 3., s. 317-343.

hlavně pro bohaté, pro buržoazii a sloužící jí vrstvy, ale který byl mnohdy četnickou a policejní zlovůlí proti pracujícím lidu, ... a hlavně nám komunistům. ... Revoluční význam změny demokratického systému tkví v tom, že v rukou národních výborů, jako orgánů lidu, se spojuje moc usnášející s mocí výkonnou ...⁶⁹ Další hodnoty, které jako významné KSČ prosazovala ve volebním programu 1948 byla svoboda, práce a slušnost. Zvláštní pozornost byla věnována ženám a dětem.

Přestože KSČ používala pojmy lidská práva a svobody velmi často, je zřejmé, že chápání tohoto institutu bylo vykládáno odlišně oproti chápání lidských práv a svobod kapitalisty. Na tuto odlišnost také s oblibou tehdejší KSČM upozorňovala, když viděla velký rozdíl mezi skutečnými socialistickými lidskými právy a individuálně buržoazními právy, které se stávají obsahem tzv. demagogie lidských práv. Proto také KSČ dbala upřednostnění politických práv dělnické třídy a ve volebním programu se jala je „bránit a snažit se o vytváření podmínek pro zajištění politických a osobnostních práv“.⁷⁰

Jak se k lidským právům a svobodám staví dnešní KSČM? Lze říci, KSČM obranu lidských práv, svobod a demokratických hodnot staví nadále do čela svých volebních programů, manifestů a dalších dokumentů. Její volební programy pro volby v letech 1996-2010 obsahují značné odkazy na jejich upřednostňování a vymáhání v různých obměnách. Ve volebním programu pro volby do PS ČR v roce 1996 se KSČM staví „proti omezování ústavních práv a svobod, ... upřednostňuje právo na práci a bydlení, ... zakládá si na zlepšení diskriminace vládních opatření a zákonů, které potlačují lidská a občanská práva.“ KSČM jsou zastánci „informační demokracie“, vyznávají „ekonomiku založenou na pluralitě vlastnictví“ a prosazují jako klíčové ty jeho formy, „které zaručí aktivní vlastnickou úlohu pracujících a efektivní, celospolečenské koordinované hospodářství pracovních kolektivů.“

---

⁶⁹ VILÍMEK, T.: *Vnímání helsinského procesu v ČSSR a NDR ze strany moci, opozice a obyvatelstva*. In *Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu: Svazek V*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Dokořán, 2005, s. 190

⁷⁰ Tamtéž, s. 191.

Uznání všech forem vlastnictví se objevuje ve všech volebních programech KSČM, stejně jako vyžadování stejných podmínek pro jejich uplatňování. Volební program pro volby v roce 1998 voliče nad to ubezpečuje, že KSČM bude hájit demokracii a to především v oblasti „rovnoprávných podmínek pro působení stran, hnutí a občanských iniciativ.“ V návaznosti pak volební program pro volby v roce 2002 upozorňuje na to, že „jsou výrazně porušována práva zaměstnanců, projevují se také snahy omezit rozvoj demokracie. Příkladem jsou i nové volební zákony, jejich cílem je ještě více zúžit politické spektrum ...“. Opět se objevují odkazy na podporu malého a středního podnikání v návaznosti na soukromé vlastnictví, které KSČM neodmítá tam, „kde je schopno zajistit efektivní výrobu obchod a služby a není spojeno s podvodem a zločinem.“ V obdobném duchu se pak ubírají i volební programy KSČM pro volby v roce 2006 a 2010, dále nemá smyslu je více citovat.

Je nesporné, že oproti minulému režimu zmizely z programových prohlášení KSČM odkazy na diktaturu proletariátu, třídní boj a nutnost násilné změny společenského řádu. „noví komunističtí předáci rychle pochopili, že podobné ideologické přežitky v dokumentech by stran komplikovaly život.“⁷¹

Jedním ze základních prvků demokratického systému, který našel své zakotvení i v Listině základních práv a svobod je institut soukromého vlastnictví. Možná proto, že komunistický režim je často spojován právě s odmítáním a trestností soukromého vlastnictví, je toto téma KSČM často užíváno jako výraz změny ideologie v této oblasti a jako odstup od praktik komunistického režimu. Přesto, že „dlouhodobým cílem KSČM není nucené vyvlastnění“, je jejím cílem „budování společenského sektoru, ve kterém by měl každý zaměstnanec příležitost plnit roli vlastníka.“ Z volebních programů KSČM plyne, že bude podporovat soukromé vlastnictví, ale pouze tam, kde bude mít jistou efektivitu. Z prohlášení KSČM však není zřejmé. Jak bude naloženo s vlastníky, jež se svým majetkem nenaloží dle KSČM efektivně. Když přidáme neustále odvolávání KSČM na zaměstnanecké spoluvlastnictví a obdobné formy

---

⁷¹ DRDA, A. DUDEK, P.: *Kdo ve stínu čeká na moc*. Praha 2006, str. 18.

společného státního vlastnictví. Lze se pak jen domnívat, že výsledky nebudou podobné minulému režimu.

Srovnáme-li jednotlivé volební programy KSČM musíme se pozastavit nad tím, jak jsou si vzájemně podobné, a to nejen obsahem, ale i jednotlivými slovními obraty. I přes společenskou a režimní změnu v roce 1989, přes globalizaci světa a evropeizaci v podobě členství ČR v EU a dalších mezinárodních organizacích, programatika strany se ve svém základu nemění. Podobné, ne-li stejné odkazy, jež se nacházejí v programových prohlášeních KSČM lze vyčíst již z volebního programu KSČ z roku 1948, jen s tím rozdílem, že byly vyškrtnuty „nepřijatelné“ pojmy. V neustálém upozorňování na porušování práv zaměstnanců a na nerovnováhu mezi bohatými a chudými v závislosti na existenci soukromého vlastnictví, které je nadto nadřazeno statním formám vlastnictví, lze zřetelný náznak odkazu na třídní boj a diktatur proletariátu.

Oficiální dokumenty a volební programy přesto nejsou tím jediným pramenem, ze kterého lze vyčíst postoj KSČM k lidským právům, svobodám a demokratickým hodnotám. Podstatným, pro objektivní posouzení tématu, jsou prohlášení členů strany k nedodržování lidských práv a svobod jinde na světě. Příkladem může být postoj představitelů KSČM k situaci v Tibetu.

KSČM zdůrazňuje, že celosvětové pojetí situace v Tibetu je neobjektivní a pokroucené. V Tibetu vždy bylo nevolnictví, všechna půda patřila dalajlámovi a teokratické lámaistické hierarchii. Od převzetí kontroly na Tibetem Čínskou lidovou republikou v roce 1952 nastal dlouhý proces transformace zaostalého území a jeho obyvatelstva, zahrnující zrušení nevolnictví a otroctví. KSČM upozorňuje na zvyšování hrubého národního produktu v zemi, na výstavbu bytů, na rozvoj zdravotnictví a školství, který za vlády dalajlámů vůbec neexistoval. Dalajláma je tak dle KSČM „poslední osobou na světě, která má právo hovořit o lidských právech v Tibetu.“⁷² S tímto vyslovil souhlas i předseda

---

⁷² EXNER, Václav: *Ještě k Tibetu. Haló noviny* [online] 10. 3. a 13. 3. 2009 [cit. 25. listopadu 2011] Dostupné na: < <http://www.kscm.cz/volby-a-akce/volby-do-ep-2009/kandidatni-listina-do-ep-2009/vaclav-exner/41604/jeste-k-tibetu> >

strany Vojtěch Filip, když problematika Tibetu byla okrajově zmíněna v pořadu Otázky Václava Moravce.⁷³

Pro KSČM je dosud pojetí lidských práv odlišné od „kapitalistů“, jak strana uvedla již v roce 1948. Lidská práva a svobody, to jsou práva sociální, práva vztahující se k zaměstnancům a k zaměstnaneckým sociálním jistotám, k právu na bydlení na bezplatné školství a zdravotnictví. I přesto, že se v programových prohlášeních hlásí k solidaritě projevů náboženství, buddhismus je pro ně „neblahou minulostí“. Stejně tak právo na soukromé vlastnictví, jako jeden z hlavních rysů demokratického systému, budou uznávat, ovšem jen v omezené míře.

Lidská práva a soukromé vlastnictví jako jedna ze základních demokratických hodnot, na kterých je demokratický režim postaven jsou KSČM uznávána a vymáhána, KSČM se staví do pozice jejich obránce. Z vyjádření představitelů KSČM k situaci v Tibetu, vzhledem ke zdůrazňování některých lidských práv ve vztahu k jiným, a z jejich pojetí uznání soukromého vlastnictví, lze však tvrdit, že KSČM dosud setrvává v pojetí lidských práv kontinuálně s výkladem bývalé KSČ. Z této dedukce lze pak vyvodit závěr, že KSČM základní demokratické hodnoty nesdílí, když pojímá tyto hodnoty v užším slova smyslu. Vztahem ke své minulosti a postojem, který KSČM prezentuje k zemím, kde dochází k porušování a nedodržování lidských práv, dokazuje, že strana má „dvojí tvář“. Antisystémová podstata KSČM, se ve vztahu k této proměnné prokázala jako antisystémovost ideologická, když KSČM neuznává lidská práva a soukromé vlastnictví v jeho plném rozsahu a tak odmítá jeden ze základních pilířů demokratického režimu.

---

⁷³ Pořad ČT Otázky Václava Moravce [online, cit. 25. listopadu 2011] Dostupné na http://www.ceskatelevize.cz/program/porady/1126672097/text/208411030500316_6.txt

Závěr

Cílem této práce bylo zjistit, zda lze současnou KSČM považovat za antisystémovou stranu, a zda tomu tak bylo i během jejího působení v polistopadové éře. V souvislosti s výše uvedeným byla testována následující hypotéza: podle typologie Giovannio Capoccii neodpovídá současný charakter KSČM profilu typické antisystémové strany, která ohrožuje demokratický systém a současně má polarizační efekt na funkci stranického systému.

Podle této definice tzv. ideologické antisystémovosti, by KSČM mohla být považována za antisystémovou stranu, pokud by měla delegitimizační vliv být jen proti jedné ze základních hodnot demokratického politického systému. Za základní hodnotu, která vypovídá o míře demokracie, považuji přístup k základním lidským právům, které jsou v demokratickém systému dodržovány, chráněny a prezentovány na domácím i mezinárodním poli. Na základě proměnných, které s tímto souvisí – vztah KSČM k lidským právům a vztah k vlastní minulosti (zásadní mezníky let 1948, 1968, 1989), spatřuji prvky antisystémovosti spíše v postoji KSČM vůči činnům své předchůdkyně KSČ, a to z tohoto důvodu: Navzdory oficiální omluvě občanům ČSSR z roku 1989, jejíž platnost nebyla ani jednou za posledních 20 let znovupotvrzena, KSČM svojí činností, přesněji řečeno způsobem hlasování v PS PČR v otázkách týkajících se odškodnění obětí komunistického režimu, dokládá existenci nostalgie a jistých sympatií k předlistopadové éře.⁷⁴

Ve vztahu KSČM k členství v organizacích EU a NATO pokládám za antisystémový prvek odmítání členství a nesouhlas s vojenskými operacemi Severoatlantské aliance. Navzdory těmto antisystémovým znakům si netroufám tvrdit, že KSČM lze v současnosti považovat za typickou antisystémovou stranu, která ohrožuje politický systém i navzdory odstředivým tendencím ve stranickém systému. Na základě analýzy proměnných se KSČM modelu antisystémové strany ve smyslu vztahové, nikoli ideologické antisystémovosti, nejvíce přiblížila ve druhé polovině 90. let, kdy stranický systém ČR odpovídal

---

⁷⁴ Zákon o protikomunistickém odboji, který sněmovna projednávala na základě návrhu skupiny senátorů, prošel ve 3. čtení, proti hlasovalo 25 poslanců za KSČM z celkového počtu 26.
<http://aktualne.centrum.cz/kultura/televize/clanek.phtml?id=639004>

modelu polarizovaného pluralismu dle G. Sartoriho. Musím konstatovat, že v souvislosti s dvojznačností a rozpory mezi oficiálními dokumenty a neoficiálními prohlášeními jednotlivých představitelů KSČM, je zcela nemožné objektivně analyzovat vztah KSČM k lidským právům a objektivně zhodnotit postoj KSČM vůči vlastní historii, čímž se mi nepodařilo zcela naplnit cíl, který jsem si vytyčila na začátku práce. Z těchto důvodů ani nelze potvrdit platnost hypotézy.

Literatura, ze které jsem v této práci čerpala, pro mě byla cenným zdrojem informací, a to i přesto, že interní dokumenty KSČM z první poloviny 90. let nebyly dostupné v elektronické podobě. Další překážkou mi v literatuře týkající se teoretické části práce byla nejednotnost názorů na metodologickou ucelenost teorie antisystémovosti, která panuje napříč politologickým diskurzem v ČR i v zahraničí. V neposlední řadě konstatuji, že ne vždy byla použitá literatura ve vztahu ke KSČM neutrální, jedná se zejména o publikaci autorů Drdy A. a Dudka, P. *Kdo ve stínu čeká na moc.*

Značná pozornost je v literatuře věnována tématu KSČM a její voličské a členské základny, v souvislosti s tímto považuji za zajímavé a pro závěry této práce doplňující, zabývat se v dalším výzkumu právě vztahy KSČM a její členskou základnou, konkrétněji například zjistit formou dotazníkového šetření, zda politický a volební program strany koresponduje s požadavky její členské a voličské základny.

Prameny

Dokumenty II. sjezdu KSČM. Tiskové oddělení ÚV KSČM.

Deklarace o socialismu, z 19. 5. 2008

www.kscm.cz

Deklarace VII. Sjezdu KSČM k mládeži, z 19. 5. 2008

www.kscm.cz

Dokumentem o Horákové ČT ovlivňuje volby.

<http://aktualne.centrum.cz/kultura/televize/clanek.phtml?id=639004>

FILIP, Vojtěch: Mašínové nejsou a nebyli hrdinové.

<http://www.parlamentnilisty.cz/arena/politici-voicum/Filip-KSCM-Masinove-nejdou-a-nebyli-hrdinove-205651> 18.11.2011

Prohlášení k občanům ČSSR, z 20. 12. 1989

www.kscm.cz

Provolání k bývalým členům KSČ, vyloučeným a vyškrtnutým po období 1968 – 69, z 20. 12. 1989

www.kscm.cz

Ke spekulacím o údajné obhajobě Stalinismu, z 21. 4. 2005

www.kscm.cz

Stanovisko k výročí 21. srpna 1968, z 21. 8. 2008

www.kscm.cz

Otevřený volební program KSČM pro volby do PS ČR 2010

www.kscm.cz

Otázky Václava Moravce [online, cit. 25. listopadu 2011]

http://www.ceskatelevize.cz/program/porady/1126672097/text/208411030500316_6.txt

Prohlášení VII sjezdu KSČM k živnostníkům, malým a středním podnikatelům, z 19. 5. 2008

Program KSČM z II. Sjezdu KSČM, prosinec 1992, Kladno

Manifest KSČM „Za Evropu a svět míru a spolupráce“, z 16. 1. 2004

„Naděje pro Českou republiku“ – politika KSČM pro období do VII sjezdu, z 14. 1. 2005

Úvodní vystoupení předsedy ÚV KSČ M. Grebeníčka. In Haló noviny, 6. 12. 1999, str. 1

Volební program KSČM na období 2006 – 2010

Volební program KSČM „S lidmi pro lidi“, volby do Poslanecké sněmovny PČR 2002

Volební program KSČM pro předčasné volby do Poslanecké sněmovny České republiky v roce 1998 „Jiní o lidech, my s lidmi“

Volební program Komunistické strany Čech a Moravy 1996 – 2000 „Socialismus – šance pro budoucnost“

Volební program KSČM „Co chtějí komunisté“ pro volby do PS ČR 1992

EXNER, Václav. „Ještě k Tibetu“ z 13. 3. 2009, „Pohled na Tibet a úlohu dalajlámy je falešný“ z 21. 8. 2008

Úvodní vystoupení předsedy ÚV KSČ M. Grebeníčka. In. Haló noviny (příloha) z 6. 12. 1999

Prohlášení k občanům ČR “Lepší cesta pro naši zemi”

<http://www.kscm.cz/nase-strana/sjezdy-kscm/v-sjezd-kscm/obsahove-materialy-v-sjezdu-kscm/33797/lepsi-cesta-pro-nasi-zemi-prohlaseni-k-obcanum>

Obsahové materiály V. sjezdu KSČM

<http://www.kscm.cz/nase-strana/sjezdy-kscm/v-sjezd-kscm/obsahove-materialy-v-sjezdu-kscm/33800/zprava-o-cinnosti-pk-kscm-v-ps-pcr-v-obdobi-mezi-iv-a-v-sjezdem-kscm>

<http://www.kscm.cz/nase-strana/sjezdy-kscm/v-sjezd-kscm/obsahove-materialy-v-sjezdu-kscm/33800/zprava-o-cinnosti-pk-kscm-v-ps-pcr-v-obdobi-mezi-iv-a-v-sjezdem-kscm>

Literatura

BALÍK, Stanislav: *KSČM a její vztah k vlastní minulosti*. Středoevropské politické studie 2004, č. 2 – 3 (14. listopadu 2011)] <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=200CABADA>,

Ladislav – ŠANC, David: *Český stranický systém ve 20. století*. Plzeň 2005, 223 s.

CAPOCCIA, Giovanni: *Anti-system Parties: A conceptual Reassessment*. Journal of Theoretical Politics, 2011, vol. 23, č. 3., s. 317 – 343.

DRDA, Adam – DUDEK, Petr: *Kdo ve stínu čeká na moc*. Praha: Paseka, 2006, 244 s.

FIALA, Petr a kol.: *Komunismus v České republice*. Brno, Mezinárodní politologický ústav, 1999, 316 s.

FIALA, Petr – STRMISKA, Maxmilián: *Teorie politických stran*. Brno, 1998, 264 s.

FIALA, Petr – MAREŠ, Miroslav: *KSČM a koalice Levý blok: Formování české levice a otázka transformace komunistické strany*. Politologický časopis, 1999, č. 2, s. 183-206.

!HANÁČEK, Vladimír: *Typologie českého stranického systému po roce 1989*. In E-polis 2010 [cit. 14. listopadu 2011: <<http://www.e/polis.cy/print.pnp?id=540>>. ISSN 1801-1438

HANDL, Vladimír: *“Evropeizace” KSČM mezi “ortodoxí” a “eurokomunismem”?* Policy Papers, listopad 2004 [cit. 17. listopadu 2011], Brno, 11 s. <<http://www.iir.cy/upload/vhandl2004.pdf>

HAVLÍK, Vlastimil: *Mluví stříbro, mlčeti zlato? Aneb několik poznámek k evropeizaci volabní programatiky Komunistické strany Čech a Moravy*. Rexter [online]. 2009, č. 2 [cit. 14. listopadu 2011]. Dostupný na: <<http://www.rexter.cy/wp-content/issues/2009/02rexter-3.pdf>>

HLAVÁČEK, Petr – HOLZER, Jan: *Opozice v nedemokratických režimech. Vstupní poznámky k možnostem a limitům stávající teorie*. Středoevropské politické studie [online] 2008, č. 1 [cit. 14. listopadu 2011]. Dostupný na: <<http://www.cepsr.com/clanek/php>>

HLOUŠEK, Vít: *Český stranický systém – skutečná evropeizace? Příspěvek z konference Střední Evropa v evropské dynamice*. Working paper č. 31 [online] 2008 [cit. 15. listopadu 2011]. <http://www.iips.cy/cs/publikace/analyzy-a-working-papers/>>

HLOUŠEK, Vít: *Vztahy socialistických a komunistických stran v zemích západní Evropy*. Příspěvek ze semináře Dusivé objetí: spolupráce komunistů a sociálních demokratů. Historické a politologické ohledy. Working paper č. 16, 2006, 14. 11. 2011

http://www.iips.cz/data/files/Analzy_Working_Papers_pdf/hlousek-vztahy-soc-a-kom-stran.pdf

HLOUŠEK, Vít – KOPEČEK, Lubomír: *Politické strany: Původ, ideologie a transformace politických stran v Západní a střední Evropě*. Praha 2010, 320 s.

KOPEČEK, Lubomír – HLOUŠEK, Vít: *Rudí a Růžoví: Transformace komunistických stran*. Brno 2002, 280 s.

KUBÁT, Michal: *Teorie antisystémové strany*. Politologický časopis, 2007, č. 2, s. 110-123.

KUBÁT, Michal: *Teorie antisystémovosti a Komunistická strana Čech a Moravy*. In NĚMEC, J.– ŠŮSTKOVÁ, M. (ed.) III. Kongres českých politologů Olomouc. Praha: Česká společnost pro politické vědy 2006, s. 548-556.

MLEJNEK, Josef: *Od konkurence ke spolupráci? Vztah ČSSD KSČM po roce 1989*. In *Smrtící objetí*. Brno 2006, s. 188-205.

MAREŠ, Miroslav: *Konsolidace levice ve stranickém systému České republiky*. Politologický časopis, 2011, č. 2., s. 133-159.

PEHE, Jiří: *Czech Communist: A Tootles Dog* [online] 2006 [cit. 20. listopadu 2011] Dostupný na: <<http://pehe.cy./Members/redaktor/clanek.2006-07-03.7331906913>

PŠEJA, Pavel. *Stranický systém České Republiky: Politické strany a jejich vývoj 1989-1998*. Brno, 2005, 202 s.

SARTORI, Giovanni: *Strany a stranické systémy: Schéma pro analýzu*. Brno, 2005, 466 s.

STRMISKA, Maxmilián: *The Communist Party of Bohemia an Moravia: A Post-Communist Socialists or a Neo-Communist Party?* German Policy Studies/ Politikfeldanalyse. University of Muenster, II. 2002, č. 2, s. 40-60.

STRMISKA, Maxmilián: *Demokracie, extremismus a antisystémová opozice*. In *Politologický extremismus a radikalismus v ČR*. Brno, 2003, s. 27-41.

VILÍMEK, Tomáš: *Vnímání helsinského procesu v ČSSR a NDR ze strany moci, opozice a obyvatelstva*. Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu: Svazek V. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 2005, str. 275-296.

ZEMANOVÁ, Šárka: *Výzkum europeizace – aktuální problémy a perspektivy*. Mezinárodní vztahy, 2007, č. 4. s. 29-51.

Abstrakt

Práce je zaměřena na pojetí antisystémovosti se zaměřením na podstatu KSČM. Hypotéza, že současný charakter KSČM neodpovídá profilu typické antisystémové strany podle typologie G. Capoccii, která ohrožuje demokratický systém a současně má polarizační efekt na funkci stranického systému je prokazována/vyvrácena na jednotlivých proměnných – vztahu KSČM k minulosti, postoji k lidským právům a demokratickým hodnotám a postoji k EU a NATO. Práce je členěna na dvě části, část teoretickou a empirickou. V teoretické části je vysvětlen pojem antisystémovosti a antisystémové strany, postoj vybraných českých politologů k výkladu pojmů G. Sartoriho a G. Capoccii. Další část se zabývá historií KSČM a analyzuje jednotlivé proměnné. V práci se nepodařilo potvrdit ani vyvrátit stanovenou hypotézu, vzhledem k „dvojitým tvářím“ strany.

Abstract

This thesis is focused on the concept of antisystemness with the focus on the nature of the KSČM. The hypothesis which presumes that the current nature of KSČM does not match the profile of the typical antisystem party in accordance with the typology of G. Capoccia is justified/vyvrácena by the following variables – relationship to the past, the position of the KSČM for human rights and democratic values and attitude towards the EU and NATO. The work is divided into two parts, the theoretical and the empirical part. The theoretical section explains the concept of antisystemness and antisystem party, the position of the selected Czech political scientists to the interpretation of the concepts of G. Sartori and G. Capoccia. The next section covers the history of the KSČM and individual variables. In the thesis it was unable to confirm or refute the stated hypothesis due to the "double face" of the party.